

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBA/
 NORVM LIB. XXXII. DE MODESTIA,
 GRAECIS SOPHROSUNE DICTA.

ELIQVA SVNT quæ ad modestiam temperantiamque perti-
 nent, quam Græci simul & pudicitiam uno uocabulo σωφροσύνη uo-
 cant, magnoperè que commendant. Menandri nonnullos conuertit
 senarios. Ego uero nihil antiquius puto modestia, quam semper in
 bonis admixtam cernimus. Ne dixeris mihi diuitias, deum, Nullate-
 nus colo, neque in cælo puto, Quem intemperans uir possidet atque
 improbus. Idem. Heu heu diuinitus hoc omnibus malum est, Quan-
 do bonum uidet si quis nec eligit. Quid nēpe nobis est opus nisi duo,
 Cibus Cereris, & paruus aquæ cantharus? Idem. ταμῆορ ὄσι ἀρετῆς ἢ σωφροσύνη. Prom-
 ptuarium uirtutis est modestia. Sophocles. σώφρονας θεοὶ φιλοῦσι καὶ συγχαίρουσιν τοὺς κακούς. Mo-
 destos dij amant, oderè que malos. Antiphon. Qui nullis tangitur aut mouetur uoluptati-
 bus, modestus aut abstinens dici non potest. Deest enim materia uirtutis & exercitationis
 ad ipsum honestandum. Plato in Lache. Temperantia facit ne ex homine præcipitemus in
 bruta. Fortitudo autem ut ex homine ad deos perueniamus, Hylseus. Magnum puto ue-
 stigal modeste quotidie uiuere. Menedemus iuueni dicenti, maxima res est adsequi quod
 optas, ait, multo maior optare quod deceat. Epictetus dicebat: Quemadmodum in conui-
 uio uersari modeste debemus, ut ad ea quæ nobis oblata sunt in mensa manū modice pro-
 tendamus, ea uero quæ nos prætereunt minime attingamus, quæ nondum uenerunt non
 auide expectemus: eadem est & in cæteris uitæ modis ratio, & in diuitijs, & in imperio: sic
 eris dignus deorum conuiuia. Euripides. βραχῆα τέρψις ἡδονῆς εἰς καὶ τικτὴ λύπη. Breuis
 uoluptatis delectatio tristitiam parit sempiternam. Idem ad natum admonitio. Aequam in-
 primis mentem habe, neque partem locupletibus trade, qui in alterum propendent, alterum
 uero odio persequuntur. Iniustam pecuniam ne posside, si cupis eam diuturnam esse domi.
 Amicos minime blandos, minime que tuæ auscultantes uoluptati posside. Sed & penetra-
 lia domus tuæ uiris grauibus pateant, cum senioribus que tantum congregere. Isocrates ad
 Demonicum. A quibus autem detineri turpe, ab his te contine, lucro, ira, uoluptate, dolore.
 Quod profecto adsequeris si potius lucrū putabis ex his quibus maxime laudaberis, quam
 quorum abundabis. Iram superabis, si hanc ita in delinquentes exercebis qualem ipse ab
 alijs ferre dignum putas. Voluptatem uero, si turpe existimabis à seruis dominari, ac seruire
 libidini. Dolorem postremo, si respexeris aliorum aduersitates, te que hominem esse memi-
 neris. Maxime autem ad pulchra peragenda excitaberis, si considerabis quod ex illis uolu-
 ptas nobis maxima prouenit. Contra uero ex desidia atque luxuria dolores. Nam uirtuti
 semper incumbere, castè que ac modeste uiuere, id demum perpetuam iucunditatem fir-
 missimam que præbet.

EXEMPLA MODESTIAE.

PERSARVM reges, ut author Stobeus in collectaneis, ante cibum ac potum de
 modestia disputat: ante sacrificium, de iustitia: ante bellum, de fortitudine. Sic So-
 crates antequam decederet, de animæ immortalitate disseruit: quem postea Cato
 Uticensis imitatus est, dum sibi manum intulit, perlecto prius Platonis libro. Ma-
 gis enim ad opus uirtutis excitari uidemur, si de his prius aut nobiscum meditādo, aut cum
 alijs loquendo disserimus. Apud Plutarchum in tractatu πρὸς τὴν περικλυτῶν παραγγελμάτων hæc
 legimus: Themistocles in uictoria quadam cum hostem iacentem torquatum armisq; nobi-
 libus indutum uidisset, amico se sequenti ait: Hæc accipe spolia: nam tu Themistocles non
 es. Honestum igitur quandoq; amicos ditare, dum sumus in potentia, nos autem minime.
 Pyttacus Mytileneus ex agro quem reip. sua uirtute parauit, populo ei quantum uellet con-
 cedete, tantum sumpsit quātum hasta percurreret. Apud Romanos P. Claud. in simili causa
 quātum uno die arasset. Quod honoris signū uerbis publice oblatum, non ad quæstum, satis
 esse debet. Cato nullam sibi passus est statuam poni ob modestiā, dicens, malo uti posteri in-
 terrogent cur Catoni non posita est statua, quām cur posita est. Aelianus de uar. hist. scribit,
 quod Archelaus Macedoniae rex cum in mensa à quodam poeta X. talenta dono peteretur,
 Euripidi

Persarum
reges

Themistocles

Pyttacus Mi-
tyleneus

Euripidi qui & ipse praesens aderat dedit, dicens, Tu dignus accipere, hic autem petere. *M. Fabius* Fabius Cos. de uictis Veijs triumphum spreuit ob fratris & collegae mortem, dicitans in lu-
 etu ciuium lauream non accepturum: author *Liuius* libro 11. Alter ex eadem familia censu-
 ram renuit, quod eundem honorem in domum suam saepe nimis collatum uidisset. *Pom-*
peius oblatam sibi ab Hebraeorum rege mensam & sedem auream, ut usui suo foret, in ara-
 rium deferri iussit. *Fabius Gurges*, *Fabius pictor*, *C. Numerius*, *Q. Ogulnius* legati ad *Pto-*
lemæum missi munera quae ab eo priuatim acceperant in ararium antequam quicquam re-
 tulerunt: quibus Senatus merita liberalitate per *Quaestores* omnia distribuenda censuit: ut
 author *Valerius de Modestia*. Nostra memoria *Zacharias Barbarus* Romae legatus Vene-
 torum equum praestantissimum quo à *Xysto Pont.* donatus fuerat reipub. suae misit, illa ue-
 ro eidem libenter remisit. *Q. Cincinnatus* dictator sex mensium factus de uictis *Equis*
XVII. die se magistratu abdicauit: quod & *L. Sylla* etiam sponte fecit. Idem imitatus est
Cn. Plautius in censura, collega *Appio Claudio* contra legem & uoluntates omnium perse-
 uerante. *Claudij Neronis* moderatio *Liuius* praedicata, quod equo sit passus *Liuium* trium-
 phantem sequi, quum plus operae ad uictoriam de *Asdrubale* contulerit: res tamen in *Liuij*
 prouincia sit gesta. Illa quoque alterius generis, in eadem tamen uirtute exempla, quod se
 nonnulli inferioribus patriae causa subiecerunt. Duo *Fabij Maximi*: alter filio *Fab. Gurgiti*,
 cui ob male rem contra *Samnites* gestam, senatu de eo remouendo agente, se legatum pro-
 ficisci pollicitus est: alter *Q. Fabio* item filio in *Apulia* res gerenti. *Africanus* etiam *L. Sci-*
pioni fratri contra *Antiochum* missio. Et ante hos omnis *Val. Publicola* *M. Valerio* fratri in
 bello *Sabinorum*, quorum legationibus & consilijs *Consules* feliciter pugnauerunt. At con-
 tra immodestiam adrogantiamque indicauere, *M. Horatius*, & *M. Valerius Publicola* fra-
 ter qui contra senatus auctoritatem duobus diebus triumpharunt. *Caesar Iulij* filius *XX.*
an. Senator & Cos. quanquam honores ante tempus nonnullis etiam modestissimis ob uir-
 tutem concessi, *M. Vale. Coruino* annorum *XXIII.* Consulatus, *Scipioni Aemiliano*
 item *Carthaginem* petenti. Et demum *Pompeio* ante annos triumphanti. *Caesaris* quoque
 gesta pleraque tyrannica, praesertim dum peteret absens consulatum, ac prouinciae tempus
 prorogari: quamuis & haec omnia absentibus quibusdam sponte quandoque data. Nam me-
 tu belli *Hetrusci* crescente, ut author *Liuius* libro *X.* *Q. Fabius*, *P. Decius* *consules*, *App.*
Claudius *Prator* absentes creati sunt, & *L. Volumnio* qui *Consul* ante *Samnites* uicerat,
 ex *S. C.* in annum prorogatum imperium. *Fabio* denique ob egregie domitam *Hetruriam*
 consulatus continuatus. Sed & in alio genere laudati *Scipio Aemilianus* *Aeliano*, & *Pom-*
ponius Atticus *Cornelio Nepote* testibus, qui nec unquam emerunt quicquam nec aedifica-
 uerunt. *Pompeius* agrum uicinum nunquam mercatus est. *Augustus* forum angustius fe-
 cit, non ausus possessoribus domos extorquere: quem mea aetate imitatus *Cosmus Medices*,
 unus omnia potens, quum domum uicinam *Lucianorum* suas aedis maxime incommodan-
 tem nullo precio obtinere posset, nihil unquam ex honoribus humili familiae detraxit.

DE VERECUNDIA ET PUDICITIA.

A M O D E S T I A M uerecundia pertinet, quae *Aristo.* adfectus magis quam
 uirtus ponitur, quod diffusa in corpore existat. *Menander.* πᾶς ἐπυδριῶν ἄριστος
 εἶναι μοι δοκῶ. Omnis qui uerecundatur, bonus mihi uidetur in primis esse. In
 hac repullae sunt plurimorum, qui mihi supra in magistratibus commemoran-
 tur. *Cato* inter alios duas tulit: alteram consulatus: alteram uero praturae cum

Vatinio uiro infami. Idem bis in carcerem duci iussus, à *Caesare*, & à *Trebonio Trib. Pleb.*
 quod legem impediret, quae prouincias Cos. *Caesari*, *Pompeio* & *Crasso* dabat. *Virginia*
 quod *L. Volumnio* de plebe *Consuli* qui *Samnites* uicit nupta fuisset, ex templo pudicitiae
 patriciae, sacrisque eiecta fuit. At ipsa aliam aedem plebeiae pudicitiae extruxit. *Liuius* *X.* Si-

mile huic apud *Hebraeos* *Anna* ob sterilitatem est passa. *Pudicitia* uero ipsa quanquam sit
 mulierum praecipua, uiros etiam saepe uel non *Christianos* honestauit: quorum aliquot ex
Eucrates *Amoebes* *Diogenes* *tragocedus.* *Clitoma.* *Democles*
 empla ponit *Aelianus* de uaria historia. *Eucrates* *Chalcedonius* philosophus manibus ue-
 renda non attingebat. *Amoebes* citharocedus, & *Diogenes* tragocedus castitatem seruantes;
 ab uxoribus perpetuo abstinuerunt. *Clitomachus* *Pancratiaestes* canes concumbentes se ne
 uideret auertebat. In conuiujs uerba impudica & obscena dedignabatur. *Democles* puer
 ob formam cognomento *Pulcher*, *Athenis* *Demetrii* libidinem, in seruentem lebetem sese
 proijciendo

proficiendo uastauit. Apud Romanos adolescens in castris C. Marij: ut Cicero pro Milone testatur: tribunum uim sibi adferentem interfecit. Facere enim probus adolescens periculose, quam perpeti turpiter maluit. Publius item adolescens Papyrij creditoris libidinem simul & crudelitatem ad senatum detulit. Spurina item alius Romæ, ne ob formam uexaretur, gladio sibi faciem dehonestauit. Insequentibus uero temporibus duos audiuius ob Veneris abstinentiam in morbis perire maluisse, Isacium Comnenum imperatorem Constantinopolitanum: & alterum quem uidiuius, Iacobum Lusitanæ cardinalem, è stirpe regia, sub Pio Florentiæ decedentem, uirum utrumque summa modestia ac probitate.

De ijs qui bona habuerunt initia, turpem uero finem: & contra.

NONNULLOS uero laudatos fuisse adolescentes accepimus: illaudatos uero senes, ut Metellum Pium, qui cætera uita continentissimus, consul ad extremum in Hispania, iam senex uarijs se dederat uoluptatibus. Idem & Hortensio, Luculloque euenit. Et apud Græcos Soloni Atheniensi sapientissimo: ut eius indicant carmina: Dum propero ad senium discere multa libet, Grataque

Metellus Pius

Solon Atheniensis

sunt Veneris nobis, & dulcia Bacchi, Quæque uiris Musæ munera grata ferunt, Alcibiades quoque, Antiochus Magnus, Xerxes, alijque complures in eiusdem albo censuræ: qui excusatione ferè remissionis ab omnibus concessæ, post labores exantlatos utentes, nimium ad ocium & luxuriam prolapsi, famam pristinae frugalitatis ultima incontinentia amiserunt. Aliqui uero contra: lapsi in iuuentute, alios postea mores sumpserunt: ut accidit Protagoræ philosopho, & Alexandro sophistæ. Cicero pro Cælio: Multos audiuius in hac ciuitate, qui totam adolescentiam uoluptatibus dedissent, emeruisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse: grauesque homines, atque illustres fuisse. Augustinus item: Nonnullos legimus & uidiuius, qui aut adolescentiæ uanitate, seu ignorantia cæcitate decepti, uario peccatorum genere tenebatur obnoxij: deinde ocys ab errore conuersi, maiora adhuc opera fecerunt iustitiæ, quam antea peccata admiserant. Ad hoc igitur multum faciet bona natura. Quapropter Euripides sic ait: Profecto res mira, si terra quidem mala, bonam natura tempestatem fuerit, satis dabit segetum: contra uero bona, si ea desint quæ circa sunt opus, fructum adferet malum. In hominum autem genere quisquis semel malus, nunquam erit aliter quam malus. Bonus uero semper bonus: neque ob aliquod damnum naturam mutabit quin sit bonus. Diligentia tamen cunctis in rebus semper aliquid proficit: ut ait Quintilianus: naturæque ac fortunæ ex parte resistit. Ex quo idem poeta postea subdit: ἐχρήθη καὶ τὸ πρῶτον καλῶς. Refert, inquit, non nihil bene educatum fuisse. Igitur, ut inquit Hieronymus, uitæ præteritæ minime credendum, ac cum uitis usque ad extremum & castrorum euerisionem pugnandum: si quis autem per licentiam paulum de animi contentione remiserit, inimicis de se diu expectatam uictoriam non auferre quidem, sed differre uidebitur.

Diligentia

DE AMORE IMPUDICO

THEOPHRASTVS, amor est, inquit, animi concupiscentia, quæ celerem habet ingressum, tardum uero regressum. Plutarchus autem aliter: Amor neque nos statim, inquit, nec uehementer ab initio quemadmodum ira inuadit, neque facile ingressus discedit, quauis alatus: sed sensim ingreditur ac molliter: manetque diu etiam in senibus: qui quanquam discedit, aut tempore, aut ratione uictus, non penitus liberam relinquit animam, remanetque in ea uestigium, ueluti syluæ exusta, aut fumantis, nec penitus ex ossibus eicitur: ignoraturque quid sit, unde ueniat, quomodo ingressus. Hieronymus contra Iouinianum in hac ferè Plutarchi sententiam: Amor, ait, in multis est insuperabilis, extinctus accenditur, & post copiam rursus est inops, & ob perturbationem quam sustinet, aliquid cogitare non sinit. Idem ad Amantium presbyterum: Omne peccatum post factum poenitentia sequitur, sola uoluptas in ipso poenitentia tempore præteritis stimulos patitur, ut ex hoc quod corrigere cupimus, rursus sit materia delinquendi. Plautus in Cistellaria amoris insaniam pulcherrime describit: Credo ego primum amorem apud homines carnificinam commentum. Hanc ego de me coniecturam facio domi, ne foris quæram, qui omnis homines supero cruciabilitatibus animi: iactor, crucior, agitator, stimulator, uertor in amoris rota miser, exanimor, feror, differor, distrahor, diripior. Ita nullam mentem animi habeo: ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi animus est. Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet iam, non lubet id continuo. Ita me amor lapsum animi ludo

Amor impudicus

Amoris insaniam ex Plauto

R r dificar,

dificat, fugat, agit: quod dat non dat: modo quod suavitur dissuadet: quod dissuadet id ostendit. Theophilus dicit amorem cælo à dijs, quod seditionem inter illos ageret, expulsam fuisse effractis alis, ne rursus ad superiora uolaret. Menander: *φύση γὰρ ἔρωος τὸ νοθεύει τὸ αὐτὸς κωφός*, Amor natura surdus admonenti. Plato in Phædro, animam cōparat geminis equis: alteri bono, rationis: alteri malo, appetitus: peiorem quæ cōcupiscentiæ quàm iræ appetitum esse. Aristoteles ait, amantes ad oculos protinus respicere ante omnia in quibus pudor continetur. Theocritus: *Νῦν ἔγνων τὸ ἔρωτα, Βαρύς θεός, ἤρα λεάνα μάσδ' ἐδάλαζε, δρυμῶ τε μίμ' ἔγραφε μῆτρῃ*. Virgilius hunc æmulatus ait, Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illū Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Non nostri generis, nec nostri sanguinis edunt. Idem Theocritus uno uersu eius exprimit inconstantiam: *καὶ φεύγει φιλέοντα, ὃ οὐ φιλέοντα διώκει*. Seclantem refugit, consecatur fugientem. Et alibi: *πολλὰ κίς γὰρ ἔρωι τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται*, Sæpe haud pulchra satis, sat pulchra uidentur amori. Ex quo, ut scribit Pausanias, apud Ægyptam urbem Achæorū, amor cum fortuna sub eodem tecto colebatur, quoniam ad amorem consequendum plus posset fortuna quàm pulchritudo. Alexis: *ὅστις αὐτὸ ἀλικῆς τῆς σωματικῆς ἔρω, τὸ ἰδόντις ὄβι' ὄνχι τὸ φιλωρ φίλω*. Qui uires corporis amat, uoluptatis non quidē amicorum amicus est. Cheremon tragicus ait: Sicut enim uinum dilutum, sic amor mediocris gratus: intensus uero & immoderatus, molestus. Thespenses Erotidia celebrabant sicuti Olympiā, Lacedæmonij ante pugnam amori sacrificabant, uelut in amore certantium & certa amicitia uictoria consisteret. Cretenses in prælijs optimos ac pulcherrimos amore deuinctos fecerant, ac per eos annua sacra fiebant. Apud Athenienses sacra cohors appellata ex amatis & amantibus consistebat: ut tradit Alexis, in qua summa erat fiducia. Ex Athenæo. Nunc ad proceres nostros, Gregorius in moralibus, Luxuria sensum hebetat, confundit intellectum, memoriam obturat, euacuat sensum, obnubilat uisum, reddit hominem pallidum ac fœdum, senectutem inducit, mortem deniq; maturat. Chrysostomus in Matthæum: Luxuria eo plus augetur, quo magis frequentatur, fugiendo fugatur. Hieronymus ad matrem & filiam in Gallia cōmorantes. Ferreas mentes libido domat, ac eo plus in uirginibus, quo dulcius esse putatur quod nescitur. Idem, Difficile inter delicias seruare castitatem. Idem, Qui luxuriam perfecta uicerit continentia, sanctior erit Dauid, sapientior Solomone, fortior Sampson. Nam quū nihil sit uilius quàm à carne uinci: nihil tamē gloriōsius quàm carnem uincere. Idem ad Nepotianum dicit, præteritæ castitati non esse confidendum. Bernardus rem hanc tripliciter euitandam suadet, actione, sensu, oculis. Et quando amor & uoluntas sunt actionum principia, merito Augustinus animam citra amorem uocat extinctam: nec eo uacare posse pudico uel impudico. Pudet commemorare sapientes plurimos infra suam appellationem ob uoluptatem constitisse, ut literas etiam quæ perficerent ingenium & mores debuerant, infament. Ut à Græcis ordiar. Nec tantum Clario Lyde dilecta poetæ: Nec tantum Coe Bacchis amata uiro. Philetas enim de Bacchide poema fecit: & Callimachus de Lyde apud Clarium Ioniæ urbem ortus, quamuis è Cyrene originem suorū duxerit. Has sequuntur Lesbīa Catulli, Delīa Tibulli, Cinthia Propertij, Corinna Nasonis. Duces etiam corruerunt, Lamia Demetrium, Phryne Timotheum, Philippum Græcæ puellæ amores, Annibalem Campaniā, Cleopatra Cæsarem, Flora Pompeium. Ducta insuper in matrimonium scorta, Pericli Aspasia, Pfanitico regi Ægyptio potentissimo Rhodope, Antonio Cleopatra. Nos Andreā Palæologū Peloponnesi Despotum ex tanta nobilitate superstitem, Græcum scortum atq; uilissimum sibi connubio iunxisse uidimus. Sed utinam sexum non mutaremus: in hac parte multo feris nocētiores, quum illæ naturæ legem custodiant. In gymnasijs Græcorum hæc reperta sunt uitiā. Primi enim Lacedæmonij, teste Thucydide, puerorum corpora ad palæstram nudauerunt, sic postea nulla prisorum societas hac caruit nota. Inter Argonautas, Hylas Herculi dilectus, qui quum aquas haurire descendisset apud Arganthonium Bithyniæ raptus nymphis dicitur: quem Hercules quæsitum exiens, & ipse non amplius ad naues redijt. Nireus, qui ad Troiam uenit, pulcherrimus unus ponitur Iliados β. Euryalus Virgilianus, Parthenopeus Statianus. Sic deinde uarijs uarij adamati, ut Bathillus puer Siculus Anacreonti. Magnes Gygi Lydorum regi, Harmodius, Hippia, Aster Platoni. Q. Catulo Roscius, Piso Galbæ, Antinous Hadriano. Nec Pindarum poetam hæc infamia liberauit, qui, teste Valerio, in gymnasio in gremio pueri adamati, obdormiscens expirauit. Duos quoq; Romanos equi

Sapientes plurimi ob libidine infra suas appellationes

Sexus mutatio

Lacedæmonij

... libro septimo
... Hylas
... Amas
... cano
... Videmus
... Romanum
... dico
... ipse
... exanimatus
... nihil
... forte
... Dicitur
... pueri
... semicnem
... gratia
... Atheniensis
... mercari
... scribit
... Oeno
... ponit
... Ouidius
... Omnis
... permittit
... adsignauit
... Sacrorum
... R P H E V
... rum human
... tis quoq; in
... pientes aliq;
... in gymnasijs
... uoluptatis
... testatur in epist
... Virtus enim no
... timorem: diuinum,
... contemplatione
... more coinquinat
... uisus oblectat. uti
... sermonem habet
... pudicam
... impudicā, ex Dion
... uenit amoris: d
... secundo Socra
... reddendis benefici
... um proprio come
... ac Venetium
... ferre penam, sed
... facta minime proba
... CONTRA
... LVTARCH
... guo. Ego auto
... ridiculus esse ho
... custodit, proba

res Plinius libro septimo sua ætate dicit in Venere Pantomimi Mythici forma præcellen-
 tis obijisse. Huiuscemodi etiam fatum exitiumq; Cor. Gallo prætorio, & Q. Heterio equiti
 Romano diuersis temporibus contigisse. Quin & bruta sæpius adamata, ut à Cratide pa- *Bruta*
 store capra. Amati & homines à belluis, ut à delphino puer Corinthi. Apud Solos puer *adamata*
 Xenophontis à cane. Alius à graculo apud Spartam. Ab anserè quoq; Citharistria. Hæc
 Ælianus. Vidimus & nos huius generis his temporibus exempla: primum quod accidit
 puero Romæ dum adequitaret, forte cercophitecus de maiore genere è fenestris uicecan-
 cellarij conspiciens, illico eum consecatur uersus Hadriani pontem, metu quoq; adceleran-
 tem, & ipse insiliens tandem in equum capite colloq; horrendo spectaculo complexus est:
 ille penè exanimatus concidit, ductusq; in proximam tabernam: fera perseuerauit eo mo-
 do, aliquandiu nihil aliud prorsus agendo, dein prosiliit. Postremo loco, quod omnibus in-
 credible fortè fuerit, referam recentissima historia, ut illud iactare carmen possimus. Credi-
 te Romani Dictæo credite tauro: Vidimus, accepit fabula prisca fidem. Siquidem sub Pio
 tertio in Hetruria puella quædam cum cane quem maxime amabat rem habens, grauida q;
 ex eo facta, semicanem peperit, hoc est, pedibus, manibusq;, ac auriculis caninis, cætera ho-
 minè: res expiationis gratia ad pontificem delata. Inuenti quoq; qui inanimata dilexerunt, *Qui inanimata*
 ut iuuenis Atheniensis statuam Fortunæ in Prytaneo consistentem, quæ quum ei negare- *ta dilexerunt.*
 tur precio mercari uolenti, apud eam se noctu interfecit. autor Ælianus. Plinius item de si-
 gno Veneris scribit, quod quum iuuenis deperiret, sæpe cum eo congressus, turpitudinis si-
 gna apparuerunt. Oenomanthi deniq; sophistæ insaniam, uerbaq; in imaginem pueri dile-
 ctam Philostratus ponit: quæ referre ob turpitudinē supsedeo. Vitandæ libidinis duo ma- *Vitandæ li-*
 xima remedia Ouidius his carminibus ponit: Ocia si tollas periere Cupidinis arcus. Et in *bidinis duo*
 alio loco: O nimis exitio nata theatra meo. Quapropter soleo mirari grauitatem Roma- *remedia*
 nam spectacula permisisse Vestalibus. Nam Augustus contra prætoris tribunal, eis locum *ex Ouidio*
 in theatro adsignauit. Tertium addit omnium præstâtissimum Hieronymus ad Rusticum *Tertium ex*
 monachum: Sacrorum uoluminum, theologiæq; studium. *Hieronymo*

DE AMORE PVDICO

PR PHEVS in carminibus, amorem quem φάντα uocat, principium ponit re-
 rum humanarum. Zeno stoicus amorem dicit amicitiae & concordiae, liberta-
 tis quoq; instrumentum: ideo ad salutem reipublicæ plurimum conferre. Sa-
 pientes alij, ut ait Athenæus, eum procul ab omni turpitudine iudicabant: &
 in gymnasijs unâ cum Mercurio & Hercule statuerunt, cui sacrificabāt. Nam
 amorem, honestamq; uoluptatem, quæ ex uirtute prouenit, deliciae corporis infamauerūt:
 ut Seneca testatur in epistolis. Neq; uoluptas, inquit, causa uirtutis, more Epicuri: sed ac-
 cessio est. Virtus enim non quia delectat, placet: sed quia placet, delectat. Plato triplicem *Triplex a-*
 ponit amorem: diuinum, ferinum, & humanum. Primus occurrente pulchro aspectu ad di- *mor secundum*
 uinorum contemplationem animum extollit, ab omni procul labe remotus. Secundus, bel- *Platonem.*
 luarum more coinquinat. Humanus autem inter utrumq; consistens: sensus quidem qua-
 damtenus oblectat, uitium tamen refugit. In Symposio quo quisq; ex ordine conuiuia de
 amore sermonem habet, geminam ponit Venerem cum gemino amore: primam sine ma-
 tre cœlestem & pudicam, quam sequitur amor pudicus: secundam ex utroq; sexu procrea-
 tam impudicā, ex Dione, quam item amor sequitur impudicus. Amici insuper in partem
 honesti ueniunt amoris: de quibus legendis, præter Aristotelē in octauo, Xenophon com-
 mentario secundo Socratem differentem introducit. Dicit enim minime eligendos esse,
 qui in reddendis beneficijs, alijsq; uitæ officijs fuerint negligentes: præterea auaros omnis
 qui tantum proprio commodo student: mēdaces insuper ac subdolos, uoluptarios uentri,
 somno ac Veneri nimium indulgentes. Tales enim nihil boni in commune officium ami-
 citiæ conferre petunt, sed eorum potius commercium fugiendum. Nam bonus ignauum
 cuius facta minime probat, nullo pacto diligere poterit.

CONTRA DIVITIAS GRAECORVM DICTA

PLVTARCHVS. Prouerbiū est, μή παιδί τὸ μάχαιρα. id est, non gladium
 puero. Ego autem dico nec puero diuitias, nec uiro ineruditionē. Bion dicebat
 ridiculos esse homines, qui studeant diuitijs quas fortuna prabeat, illiberalitas
 custodiat, probitas auferat, Diogenes. Neq; in ciuitate, neq; in domo diuite uir-
 tutem

tutem posse habitare. Favorinus. Homines quandoque dignos risu, quandoque misericordia, interdum odio. Risu, quum ob insolentiam maiora, quam eis conveniant, appetant. Odio, quum ea adsequuntur. Misericordia, quum non adsequuntur. Pythagoras. Neque equum sine freno, neque opes sine sapientia retineri diu posse. Socrates. Diuitias existimandas esse, si salutem uoluptatem parerent. Sed qui uti uelit pereuntes uidet, tum uoluptate desideriaque marcescit: qui autem custodire, curis uritur: qui uero possidere, assidua cupiditate. Neque auratus lectulus aegrotum leuat, neque bona fortuna stultum. Appetitus natura frenari difficilis, adiunctis uero diuitiis penitus insanus. Infatiabilis animus, furiosa res est: quum mœreat saepe nondum miser, spe plura consequendi consequuta negligat, desideret absentia, despiciat praesentia, neque ita amet uti sperat. Atque haud uideo utrum miserius possideat an expectet. Possessis enim non utitur, expectatione laborat. Bonum igitur existimabimus cuius nullus sit finis, ac res adepta principium sit cupiditatis alterius: Nullus enim ita locuples est, qui minora uotis non possideat. Oportebit igitur in rebus secundis in eum qui utitur non adeo secundis, in aduersis uero in eum qui magis aduersis utitur, intueri. Quod si forte aut in prosperitate longe fortunatiorem, aut in calamitate minus calamitosum respexeris, semper mœrebis. Simonides interrogatus, utrum eligendum magis, diuitias an sapientiam: Num uides, inquit? Aspicio enim sapientes ad diuitum ianuam uenientes. Hactenus ex Plutarcho: deinceps ex Platone de republica. Mihi autem non amare pecunias magnopere uisus est, quod solet accidere his qui non possident eas: qui uero possident, duplo quam caeteri diligunt: haud aliter quam poemata uel patres filios, adeoque tenentur eo studio, ut in conuersatione molesti sint omnibus, nihil aliud laudari, nihil aliud fieri ab hominibus cupientes. Vera, inquit, ais. Certe ego inquam. Sed hoc enarra, quod praestare putas, frui ne multa substantia? Moderata, inquit ille, & reliqua quae sequuntur. Idem. Pecunia quid opus hominibus, nisi forte ut morbis medicus, ut tantum utilitatem adferat: Nam *ματα* Valde diuitem *ματα* chremata ex hoc pecunia dicitur, quasi utilia. Idem ualde diuitem non posse felicem non esse felicem esse probat hoc modo. Felicem simul & bonum necesse est esse, ualde autem diuitem & bonum esse non licet, non ergo felicem & diuitem. Idem. Qui nimium intenti parandae rei sunt, quanto hoc putant honoratius facere, tanto uirtutem inferiorem existimant. Virtus & opes haud aliter quam duo in trutina pondera, quorum altero degrauiate eleuatur alterum. Sic in ciuitate tanto boni uirtuteque praediti sine honore sunt, quanto magis in precio diuites. Mox ex Isocrate, *κακίας μάλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρετικὴ ὄσι, δεσπία, μὴ τῆς ἀδύμιας πρᾶσιν ἀνάσσει, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοῦ νεοῦ πρᾶσιν ἀνακαλῶρ.* Diuitiae uitae magis quam uirtutis ministra, licentiam inertiae praeparant: ad uoluptates quoque iuuenes traducunt. Idem. Qui diuitiis uti nesciunt, similes sunt his qui pulchrum possident equum, nesciunt autem equitare. Idem. Praesentem substantiam duabus de causis noli despiciere: nam & magnae calamitati facile medentur: & studiosum hominem, alioquin minime fortunatum iuuant. Idem. Non enim accipere lucrum, aut erogare damnum, putatote. Neutrum eorum semper eandem habet uim: quum tempore uirtuteque sit, utrumque possidentes iuuat. Euripides. *πολλῶν τὰ χήματα αἰτία ἀνδράσιν κακῶν.* Pecunia est hominibus multorum causa malorum. Simile illud apostolicum. Radix omnium malorum est cupiditas. Item: Melior uita mediocris, innocuaque substantia, quam domus impijs referta diuitiis. Simile illud Dauidicum: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Idem. Male partam pecuniam a tua domo expelle, ea siquidem perniciem adfert, ac breui tempore dilabitur. Hunc imitatus Sallustius eleganter expressit. Male parta male dilabuntur. Idem: Opes ea moderatione adipisci ac retinere oportet, ne quis earum causa postea mœreat. Idem. *κακῶς οἰκὸς εἰσελθόντ' οὐκ ἔχει σωτηρίαν.* Quae male domum ingrediuntur, minime salutem habent. Sophocles. *χρήματα ἀνδράσιν σι εὐρίσκει φίλους, ἀνδρὶ δὲ ἡμῶς.* Pecunia inuenit hominibus amicos pariter & honores. Usurpatum & ab Ouidio. Dat census honores Censuram amicitias. Lycurgus. *ὅτι τὸ πλοῦτος καλῶς, ἀλλ' ἐκ καλῶν.* Non enim pulchrum diuitem esse, sed e rebus pulchris. Hesiodus. *χρήματα μὴ ψυχὴν πᾶσι βροτοῖσι βροτοῖσι.* Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse. Praeterea ea detestanda quae causa malorum sunt, ac inferendi belli. Quapropter Demosthenes in Philippicis ait. *ὅτι μὴ δὲ χημάτων, ἀλλ' οὐ γὰρ χημάτων οὐδ' ἐν ὅσι γενέσθαι τῶν δεινῶν.* Opus pecunia, nec sine pecunia quicquam fieri licet ex his quae oportet. Cicero in simili causa neruum belli pecuniam appellauit. Musonius. Diuitem tantum & sapientem putamus eum qui necessitatem

Valde diuitem non esse felicem

Pecunia inuenit hominibus amicos & honores.

...fere potest
...miseria
...per inuidos
...qui alium
...quosdam
...Theognis. Qui
...libidinem
...democra. Qui an
...non se nec sua,
...rare, quod
...fortuna be
...lo, quibus
...ad censur
...quae famam
...prosi exi
...uestibus, don
...uti C. Cz
...machum ait: Py
...sequaris errore
...opinionem, se
...aedifican
...in suo sensu ab
...lumpuosi m
...Ceterum i
...ignum, uel quan
...de multi uel igna
...sylvia, qui Hen
...nam, Canusina
...dei populum.
...magis illum pla
...multiq; procer
...delegare. Res h
...Polymestoris prodit
...Pompeii cedes. D
...strophagia. Quib
...noua crudelitas, qu
...monz caritate, ex
...misi deiciere, direp
...ne quidem a prilo
...cidere decreuerant,
...transiugu etiam ap
...mazestores lumpubu
...tria Apollinios p
...his uerbis compend
...buere. Non sperare
...in moribus ac uictu
...dies damnatur ep
...nes: qua de causa ill
...et anima, & Zaco

tatem ubiq; ferre potest. Antiphanes. Præstet egere, quàm turpiter ditari: hoc uituperationem, illud misericordiam parit. Hypseus. Nullus enim quod diues, sed quod procul à turpitudine uixerit, laudem consequitur. Hierax. Diuitiæ bifariam insidiantur: primum potentioribus per inuidos, deinde pauperibus per potentiores: quod igitur possidentes inuidiosos facit & iniustos, quam potest cum uirtute societatem habere: Aristonymus. Diuitum uita, ueluti qui altum nauigium tenent: pauperum uero qui iuxta littus adnauigant. Ut enim uinum quosdam ebrios & iratos reddit, quosdam mente salubriore & mitiore, sic diuitiæ. Theognis. Qui sua uult latere uitia, diuitias quærit. Diuitiæ tantum expetuntur ad ambitionem, libidinem, & gulam, quæ fati sunt sæpe causa celerioris. Ex quo idem author ait: πολλὰ τῶν πλείστων λοιμῶν καὶ ὄλεσσι ἄνδρας. Plures mortales gula quàm pestis dedit orco. Democrates. Qui animum curat, seipsum curat: qui corpus, non se sed sua curat: qui pecuniam, non se nec sua, sed ualde aliena curat.

DE OFFICIO DIVITIS

IGITUR longe difficilior fuerit, ut ait Plutarchus, dispensare opes quàm parare, quod hoc cuiusuis est, illud sapiētis tantum. Multiq; propterea in tenui fortuna beatius, quàm in opulenta degunt: ex quo Augustus, teste Tranquillo, quibusdam ciuitatibus libertatem, ea uti nescientibus, ademittit. Et quando ad censuram liberalitatis, omnes philosophi diuites uocant: sæpe euenit, ut auarissimi quicq; famam lautitie, uictusq; splendore tueantur. Nam ita fit, ut qui præter officium sumptuosi existunt, præter etiam officium præparari sint: ut olim Milesij, qui mollibus ornati uestibus, domi sordidi habebantur, nunc item Neapolitani: seu si ad omnia prodigi, rapaces, uti C. Cæsar, & omnes ferè qui castra sequuntur. Contra hos Hieronymus ad Pammachium ait: Pythagoræ præceptum est: Per uiam publicam ne ambules, hoc est, ne uulgi sequaris errores: quicquid agas, æternæ causa mercedis agas: cunctaq; non ad laudem, neq; opinionem, sed gloriam reuoces sempiternam. Idem ad Nepotianum: Nonnulli diuites templa ædificant, columnis ac marmoribus ornant: non damno, non uitupero, unusquisq; in suo sensu abundet, sunt tamen meliora quæ agant. Si igitur in operibus sacris nimium sumptuosi minime laudantur, quid dicemus in profanis, ac superuacuis ædibus, aut arcibus: Cæterum in fortuna unum cuncti hospitium extollunt. Nam cætera si dantur copiæ signum, uel quandoq; non diligentis erit: in hoc etiam excipientis charitas laudatur: unde multi uel ignobiles apud posteros nomen meruerunt, ut Molorchus ille pastor in Nemea sylua, qui Herculem à leonis cæde redeuntem excepit: Ianus Saturnum, Euanther Æneam, Canusina & Campana mulierculæ Romanos à clade Cannensi, Raab apud Hebræos dei populum. Græci olim Ioui Xenio, teste Pausania, templum cōstituere, quod nulla re magis illum placari putarent, Hesiodus loco fratris hospitem dicit esse. Gregorius pontifex, multiq; proceres ex nostris domi uocatis ministrabant, quum possent hoc officium foris delegare. Res hæc uitio contrario præluet. Inhospitales primo omnium Thracæ, Polymestoris proditione, & Diomedis stabula declarant. Deinde Ægyptios aræ Busiridis, & Pompeij cædes. Deinde Scythas infamis olim ara Dianæ, Æthiopum quoq; multos anthropophagia. Quibus non multum cessit hoc tempore Pisanorum simul & Bononiensium noua crudelitas, qui inquilinos omnis iam penè ob antiquitatem ciues expulere. Hi ob annonæ caritatē, ex quo paulo post terræmotu sunt ingenti periclitati. Illi quum à Florentinis desciuere, direptis etiam bonis. Vnde in hunc diem in maximis agunt ærumnis. Quod ne quidem à priscis Romanis didicere, qui quondam expulsis Tarquinij bona etiam reddere decreuerant, si per eorum compertam proditionem licuisset. Cæsar quoq; non nullis transfugis etiam apud se relicta remisit. Populus Romanus reges ac legatos omnis per quæstores sumptibus excipiebat. Sed fortunatis quum ex dominica sententia res ardua sit, tria Apostolus præsentanea remedia, ut Hieronymus innuit, proponere uidetur, quæ his uerbis compendio dicuntur: Diuitibus huius seculi præcipe, non altum sapere. Facile tribuere. Non sperare in incerto diuitiarum suarum. In primo frugalitatem, modestiamq; in moribus ac uictu, citra superstitiosum splendorem & ornatum præcipit: cuius rei gratia diues damnatur epulo, laudatur Lazarus. Deinde beneficentiam ac liberalitatem in pauperes: qua de causa illius qui bona ad multos annos congregauerat, nocte sequente repetita est anima, & Zacchæus probatus. Nam quum omnes morum ac doctrinæ perfe-

Diuitis officium

Milesij

Pythagoræ præceptum

Hospitium

Thracæ inhospitales
Ægyptij
Scythæ

Diuitum tria remedia ex Apostolo

Rr 5 ctam

etiam laudem consequi non ualeant, hi maxime in secundis consistent, qui tales demerebuntur. Quod Augustinus ad propositum euangelicæ Mammonæ mirari solet tam adposito à Virgilio dictum: Qui sui memores alios fecere merendo. In tertio modum cupiditati, honestæ rei statuere, & ne semen à spinis obruatur ex ambitionis auaritiæ sollicitudine, ad ueram philosophiam quandoque quisque pro ingenio suo se recipiat: quod principes multi fecere, qui supra mihi memorantur.

PRO PAUPER TATE

Duplex
paupertas

PAUPER TATE tribus de causis amplectenda: quod curas remittat: quod ad philosophandū aptior: quod meliores uiros reddat. Fauorinus, ut scribit Stobeus in collectaneis, duplicem ponit paupertatem: ex fortuna, & ex sententiâ. Primæ mederi exercitationem, liberalitatem, alienam quoque fortunam. Secundæ nihil mederi, quoniam minime indiget. Illa quidem indiget & querit.

Xenophon in Symposio: Quid est o Charmides? Quenam res tibi maximæ curæ est? Mihi, ait, paupertas. Certe, inquit Socrates, res quidem gratissima, minimeque inuidiosa, minime contentiosa, incustodita seruat, neglecta fortior. Diphilus: *ἐννίκτος ἀνδρῶν οὐδὲ μὲν εὐτυχέσσορ, πῶ γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολῶν οὐ προσδοκᾷ.* Paupere uiro nihil fortunatius, commutationem ad peiora non expectat. Epictetus: Corpus mensura possessionis, sicuti pedis calceus: qui si intra eius mensuram constitit, induentem iuuat: si laxior, molestat. Hypseus: *δοράσθαι τὸ φοβᾶσθαι, καὶ μὴ φοβῆσθαι πείνiam.* Cura timorem, nec timebis paupertatem. Menander: *αἰχμωόμενος αἰχμια πείνiam φέρει.* Turpissime fers paupertatem si pudeat. Apollonius philosophus ait: Egere probum non est. Sed ob turpem causam egere, uelut Iro illi Homero contigit. Antiphanes: Fames omnia dulcia præter seipsam facit. Seneca in epistolis: Si ad naturam respicias, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam diues. Idem:

Paupertas
idonea phi
losophie

Nullum maius lucrum, quam carere his quæ possides. Quod autem, ut ab initio proposui, sit aptior ad philosophandum: Diogenes, Stobeo item teste, paupertatem dicere solebat, philosophiam esse *αὐτοδίδακτον*, id est, sine præceptore, sponte edoctam. Nam quod philosophia persuadere uerbis multis contendit, hoc præstare paupertas cogit. Prouerbum quorundam est, ut ait Teles: *ἡ πείνiam χαλὸς πρὸς τὸ φιλοσοφῆναι.* Paupertas clauda ad philosophandum. Quod ille quidem negat. At non uides, inquit, quod plerumque pauperes philosophantur. Diuites uero in ocio male uiuunt: At inquit Aristotelis protrepticum ad Themistoclem Cypri regem esse hortantis ad philosophiam, quum nulli magis commodum, quam ei sit, ob opes quas ad hoc opus impendere potest, insuper & gloriam. At hoc pauper præstare melius poterit, quod minus occupetur negocijs, quam diuites: quos non solum sibi, sed & alijs uacare oportet: minus etiam ob modicas facultates uoluptatibus uacet. Præter ea gloriam non minus quoque pauper præstabit. Videmus enim sæpe honoratioris in hoc genere homines in ciuitatibus esse. Aristides in constituendis uectigalibus omnibus prælati fuit, cuius gloriam Callias ea tempestate, quanquam ditissimus, æmulabatur. Lysander etiam apud Lacedæmonios. Et Euripides dicit, quendam pauperem adolescentem plures honores adsequutum apud Argiuorum ciuitatem. Hæc Teles. Paupertas insuper magis industria, & ingeniosa. Nam Architas, ut ait Plutarchus, legens Eratosthenis Mercurium, carmen illud magnopere laudare solebat. *ἔσθω πάντ' ἐδίδαξε, τί δ' οὐ ἔσθω κερὰ μ' εὖροι.* Vfus cuncta docet, quid non inuenit egestas: Virgilius hoc imitatus ait: Labor omnia uincit improbus, & duris urgens in rebus egestas. Maximum postremo argumentum in diuitijs uirtutem non esse, quod tam apud Græcos quam Latinos optimi uiri, maximeque sapientes, omnes pauperes extiterunt. Hic igitur Apulei locum, quod in apologia sua causam paupertatis pulcherrime declamare uidetur, adducam: Paupertas, inquit, philosophiæ uernacula est, frugi, sobria, paruo potens, æmula laudis, habitu secura, consilio benefuada, cultu simplex: neminem unquam superbia inflauit, neminem in potentia deprauauit. Ciuitatum est conciliatrix, omnium artium repertrix. Eadem in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta, eadem populi Romani imperium ab initio fundauit. C. Fabritij, Cn. Scipionis, Manlij, Curij filia de publico dotata ad maritos ierunt, portantes gloriam domesticam, pecuniam publicam. Publicola regum excitor & Agrippa populi reconciliator collatis sextatibus à populo Romano funerati sunt.

Paupertas
industria
& ingeniosa

Maxime sa
pientes pau
peres exti
terunt.

Artillij

Attilij Reguli agellus ob similem penuriam publica pecunia cultus. Hæc ille, Socrates dicere solebat, paupertatem parvam esse modestiam. Prouerbiū est Græcum apud Plutarchum: οὐδέποτε λιμός ἐγέννησε μοιχίαν. Nunquam fames adulteria genuit. Plato in legibus ait: Pauperum peccata ob huius uitæ incommoda, leuius apud inferos puniri, diuitum uero grauius. Cui consentire uidetur Chrysoſtomi ſententia in ſermonibus: Habet & paupertas martirium ſuum ſi patiēter toleretur. Ambroſius in pſal. Quanto quis in hac uita ignobilior aut abiectior, tanto erit in futura excellentior.

Chryſoſtomus

COMPARATIO VTRIVSQUE EX XENOPHONTE

XENOPHON quoque in dialogo quodam pulchre oſtendit diuitiarum ac paupertatis comparationem his uerbis. An putas Saca, Pheraulas ait, eo me iucunde uiuere, quod plura poſſideam? ſcito me non ſecure deguſtare, aut bibere, aut dormire æque, atque quum eram pauper. Nam quo plura adſunt, plura cuſtodire, plura oportet diſtribuere, curas etiam plures admittere, negotiaque tractare. Serui multi multis indigent, ac hi uictum, illi ueſtes, alij medicos requirunt. Diuerſis è locis nunciij prouunt mali, aut oues à lupis abreptas, aut boues è rupe præcipitaſſe, aut morbum aliquem armentis agrisque incidiffe. Minime, inquit Sacas, iſta puto. Quum potius ſaluis rebus plurimis, animum magis gaudere oportet. Tu uero, inquit Pheraulas, Saca noli putare pecuniam, curas, aut triftitiam ex animo poſſe diſcutere. Nullum enim uidere licet, aut diuitem quiete ſomnum capere, aut hæc ſpernentem eſſe irrequietum. Atqui, Sacas ait, iſta concedo diuitibus euenire quæ memoras, ſi quando eos erogare, ſumptusque facere grauate contingat. Quod ſi fortè impenſis æque ut poſſeſſis oblectarentur, nimia profecto diuites felicitate pollerent. Neceſſe, inquit Pheraulas, ô Saca, multa poſſidentem, multa erogare. In deos, in amicos, in hoſpites. Quicumque igitur in acquirenda pecunia gaudet, iſ oportet ualde in diſtribuenda mœreat. At ego, Sacas ait, putauerim non minori eſſe uoluptati, multum poſſidenti diuitiarum, multum facere impenſarum. Et quæ ſequuntur. Apud Ariſtophanem quoque utrumque ſimul differentem probe legimus: πλεῖστον καὶ πτωχία. Quumque Plutus paupertati incommoda extrema, miſeriamque ultimam obiecit: At illa non, inquit, mea ſunt iſta, ſed mendicitatis. Quod lepide Martiali exprimitur. Nam Cinna non eſt pauper, habere nihil: ut planè innuatur ſtatum inter utrumque optimum, ferè ex noſtrorum etiam ſententia. Paupertatem & diuitias ne dederis mihi.

Pheraulas
& Sacas

CONTRA AVARITIAM DICTA GRAECORVM

HERODES ATTICVS, ut eſt apud Philoſtratum in eius uita, auaros comparabat Aloidis, qui Marti quem ceperant, & in uinculis retinebant, nihilominus ſacrificabant. Sic illos pecuniam, quaſi in compedibus retinere, ſimul & uenerari. Ariſtonymus in hiſtoria: Auari uitam pollincturæ, id eſt, cœnæ mortui comparat, ubi quum adſint cætera, lætitiæ deeſt. Apollonius Tyaneus apud Philoſtratum, dicit, magis eſſe fugiendam auaritiā ſapienti & philoſopho, quam luxuriā, aut aliud crimen, quod ex auaritiā & quæſtu cætera dependeant. Idem Platonem accuſabat, qui ad Dionyſium in Siciliā, auaritiæ cauſa profectus ſit. Similiter & Eudoxum in Ægyptum, ſpecie philoſophiæ. Speuſippum quoque Athenienſem, qui in Macedoniam uſque profectus, in Caſandri nuptijs poemata frigida recitauit. Timon, qui Miſanthropos cognominatur, duo dicebat malorum principia: auaritiā, & ambitionem. Bion ſophiſta, eam tantum omnis uitij originem ac matrem. Socrates: Neque à mortuo ſermonem expectes, neque ab auaro gratiam. Idem: Nullo unquam tempore tibi uel decepto fas alium decipere. Pittacus: ἀπληροῦ τὸ διὰ πάντων κέρδος. Inſatiabile ſemper lucrum. Periander: κέρδος αἰσχρὸν βῆν δὲ μελίον. Turpe lucrum graue fundamentum. Xenophon: Non enim tam durum non accipere, quam priuari ſolitum accipere. Sophtocles: πλεῖστον καὶ πτωχία. Auarum omne barbarorum genus eſt. Heſiodus: χεῖματα δὲ οὐκ ἀρπακτὰ δειδοτά πολλὸν ἀμείνω. Raptæ diuinitus conceſſa pecunia præſtat. Idem: μὴ κακὰ κερδαίνῃς, κακὰ κέρδεα ἴσα ἄτκσι. Turpe lucrum fugias, dampni namque inſtar habetur. Apollonius philoſophus: Excusatio auaritiæ, & proprij moris eſt, cumulare pro filijs. Diphilus: εἰ μὴ τὸ λαβῆν ἔμ, οὐδ' εἰς πονηρὸς ἔμ. Niſi

Rr 4. lucrum

bat honoris gratia, utpote ab latere cordis, chariores, Plutarchus in problematis scribit, Imperatores post uictoriam populum Romanum triumphali cœna in loco publico accipere fuisse moris, deinde ab eo deduci domum. Consules uero ad conuiuium inuitare, uerum postea ne adcederent rogare, quum is honor deducendi præsentibus ipsis tribui non posset. Idem ait, uetere instituto nemo foris cœnabat sine liberis, qui ætate essent puerili. Causa, quod senes prudentiores respectu filiorum essent, & filij modestiam uoluptatum iam inde capere coram patribus didicissent. Insuper quum ex alijs tum ex Ciceronis in Vatinius auctoritate deprehendimus, minime atratos accumbere solitos. Quis enim, inquit, non solum in publica lætitia, sed etiam in luctu domestico aut funere amici accubuit unquam cum pulla toga?

Mos in cœnis triumphalibus

TEMPVS EDENDI ET ADPOSITA MENSÆ

CŒNARE noctu semper consuetum fuisse Athenæus testatur ob lunam, quæ uim habeat ad concoctionem præcipuam. Quo magis miror Martialem in quodam carmine hora nona accubere solitos dixisse. Nam si prandium, nimis tarde: si cœna, nimis cito. Quod autem Gregorius in homilia quadam in concordandis euangelistis, quum alter prandium, alter cœnam dixisset: Nona semper ait hora ueteres edebant, quapropter prandium cœnam uocabant. Inuenimus tamen & prandere & cœnare solitos. Apud Trogum, Prandete milites hodie apud inferos cœnaturi. Et Celsus hyeme dicit, utilius semel accumbere, præterquam aluo adstrictis. Et Ischomachus apud Oeconomicum Xenophontis dicit se leuiter prandere, ut cœnæ det locum. Quapropter horam hanc nona non satis intelligo. Ordo autem is fuerat ex eodem auctore. Ut in principio & fine mensæ, propositum siue propomatum darent, modicum crati, id est uini meri, uocabantque bonum dæmonem in Bacchi honorem. Ponebant item primo piper, phyllida, myrrham, cyperum, unguentum, turdos, aliasque aues. Oulus etiam, quod acetaria uocabant Latini non ab aceto, sed accipiendo ut acetabula in polypis. Plinius ait, expedita res est & parata. Inde acetaria dicta. Græci autem hæc ἠδίσματα uocant. Hodie apud uulgum ex Sale nomē habent. Secundæ mensæ quas tragemata illi, nos bellaria uocamus, consistabant ex cocco, cicere, faba, chondro, caseo, melle, sesamide, hoc est sesamo confectio, quod Iugolinam nunc uocant. Romæ uero ex nucibus auellanis nuceatam. Mensam item uacuam non sinebant, teste Plutarcho, sed quum omnino aliquid superesset. Causam ipse adfert, quod urbanum putarent comprimere appetitum, quum adhuc uoluptate perfrui liceret. Sic enim absentia minus cupiunt, qui præsentibus ac paratis abstinere consueuerunt. Athenæus quoque in lautis cœnis, ait, uasa cum epulis mutari morem fuisse, quod Plinius etiam libro trigesimo tertio, capite decimo testatur: eaque conuiujs donari ac uocari ἀποφρητα. Alexander in problematis ait: Poculorum discrimen in eadem mensa fuisse, ac à maiori bus initium: causam adfert ne saturitatem primo mensæ ingressu iniiciant. Cicero in Verriis, poscunt maioribus poculis. Et Plautus. Incipere à summo, id est, à maiore poculo. Panes insuper hi Iulio Polluci probantur. Cribantia, qui & obeliæ, collices, collabi, nasti, amyli, collyræ, zymetes, sigamite, charisis, cancrida, mazæ, pelini communes omnibus uocati à figura bouis, melicuti, hyglea, anthema, thridacine, physte, œmitta, ephieras, dandalis, lodica, comon, lupe. Placentarum species, ames, ametidais, pyramus, sesaminus, erichytus, erithrya, strecta, cotyliscus, phithœdia, crepis quæ erat ex farina & melle. Plinius autem libro decimo octauo, panis genera ponit: Ab obsonijs ostrearios, à delicijs artolaganos, à festinatione speusippos, à coquendi ratione furnaceos & artoptesios. Præterea nauiticos, qui contusi sunt & iterum cocti. Siligineos cunctis præstantiores. Secundarios hordeaceos. Cibarios, qui pastoribus & uulgo dantur. Qui autem hodie panis Martius dicitur, à ἄρτι μάζης putauerim dictum. Est enim maza, teste Athenæo, panis ossa madefacta, seu libum, seu placenta. Supra etiam Polluci memorata maza inter lautitias panis. Vasa quoque ob mensam reperta, idem Pollux ponit oxybapha, lecanias, quod nos lacem, seu patinam, embaphia, celaria, triblia, canastrum idem & canistrum: chytram, nos ollam: chalcea, nos athena. His addi possunt patina, cacabus, ubi aqua calefit, concha, mortarium, harpago, sartago, situla, hydria, urna, lebes: Homero manibus lauandis ponitur, apud nos peluis seu trulla, quod teste Nonio, uas est aquarium, Labrum uero pedibus lauandis balneis adhibebatur. Gutturium unde

Tempora cœnæ

Ordo mensæ

Bonus dæmon Acetaria

ἠδίσματα Tragemata Bellaria

Apophoreta

Panes laudati

Panes iterum cocti

Panis Martius

De Vasis

Lebes

Gutturium

unde

- Epistomium** unde aqua manibus descendit. Addita fistula sipo dicitur & epistomium. Seneca ad Lucilium duodecimo: Nisi aquam argentea epistomia fuderint. Vinaria uasa dolia fictilia fuerant, & picata, cum inscriptione notarum. Relinebant uero quum primum attingebant. Nos Sixti tempore in reficiendis ædibus pontificijs in Vaticano effodi uidimus eius generis ingentia, quæ in domum suam traduxit Ioānes Iacobus cardinalis Parmensis. Nam dolijs ligneis tantum in Alpibus sicuti & nos Plinius suo tempore testatur homines uti coepisse. Dyota apud Horatium, dolium, quod duas utrinque ansas ueluti aures, unde nomen sumpsit, habebat. Cadus insuper, amphora, congius, baucalium, quod nunc boccale uocant. Tinarum etiā illis usus fuit ut nobis, teste Nonio. Festus autem tinia uasa uinaria uocant. Cantharus, urceus, orca, fidelia, cortina, lacus, prela, infundibulum. Cupa, uas ligneum idem ferè quod dolium, quod nos uegetem uocamus: ut ex Festo deprehenditur, & Lucretii carmine. Namque ratem uacuae sustentant undique cupæ. Nam cupis in mari naues sustentantur quum refarciuntur. Hinc cupellum parua ueges, quæ uidelicet barilis mensuram capere poterat: quod adhuc uocabulum apud Romanos restat, ex Græco etymo, κύπελλον enim curuum dicunt. Homerus, Δέπας ἀμυδινοπέδιον. Decupa, qui uinum minutatim uendit. Cicero, Vinum à decupa & propola quotidie sumit. Sunt qui mensuram dicunt. Cupedia uero auuiditas lautiorum ciborum est, à cupiditate dicta. Cicero, Mulierositas, liguritis, temulentia, cupedia. Inde cupedinarij, qui coctos ac lautiores uendunt cibos, ut in popinis. Gellius cupedulas etiam dixit. Ad cœnulam, inquit, non cupedulas ciborum, sed argutias quæstionum. Deinceps poculorum genera ex Athenæo. Acacium poculum, simile Acacio phiala. Xylmon, myssum, quod uno haustu bibitur, calix, crater, patera, arymillus, argyris, arysus, besta poculum Alexandrinorum inferius latum, superiore parte angustum. Baucalis sopatrus, baucalis tetracalix, quæ quatuor calices capiebat. Bicus poculum, & bicarium diminutiuum, uulgo nunc cognitum. Dactylotus, archesium, poculum oblongum, coniunctum in medio leniter, aures habens ad prendendum. Calpeon, coleba, & lebes, ubi libum ponebatur. Ceras instar cornu poculum. Nam prisca Græci in cornibus bubalis potare consueuerunt. Ex quo Dionysius cum cornibus cernitur, & taurus etiam uocatur, ac apud Cyzicum tauri specie colitur. Hinc uini mixtionem cum aqua κεράσαι dicitur: & uas in quo miscetur, crater, quasi cerater, quod in cornu prius infundebatur. Xenophon in sexto: Bibebant autem in poculis ceratinis. Præterea cernos, cortacis, cotyle, cissirion, labronia, lepastra, lesbyon, lycurgis, phiala est à Lycone facta, sicuti & cononius à Conone, toreutis.

DE MENSARVM SVMPTV AC POLYPHAGIA

- Cœna triumphales Pontificales Funerales Pollincturæ** RANT maximi sumptus cœnæ triumphales quas supra commemoravi, præterea pontificales & saliares. Funerales quoque ubi pollinctores erant, qui corpora ungebant, cariusque omnia emebant, ac lautius, ex quo ad pollincturam emere & pollincere dicebatur, ubi annona flagellabatur. Plautus: Hodie pollinctura est. Teste quoque Plinio cauebatur, ne pisces qui non essent squamosi ad pollinctum emerentur. Pollux, ὑμιοπάλας eos appellat, quod carius omnia emerent. Veniam ad externos ex Athenæo. Antiochus cognomento Grypos apud Daphnen ciuitatem amœnissimam celebritatem instituit: cœnasque sumptuosissimas adhibuit, cum epulis omnifarijs animalium omnium, coronisque aureis. Exercitum integrum epulo excipiebat adeo copioso, ut præter absumpta quilibet ex reliquijs animalium omnium integrorum aliquid referret. Demetrius Phalereus, cum mille & ducenta talenta quotannis in sua haberet potestate, parum admodum in administratione reipublice consumpsit. Reliquum in delicijs luxuriosissime uictitando inter scorta. Alcibiades uictor in Olympiâ omnes quotquot aderant conuiuio excepit. Empedocles Agrigentinus, qui è secta Pythagorea animalibus abstinebat, bouem ex preciosis aromatibus confectum, omnibus qui in Olympiâ conuenerant distribuit. Pytheas Bithynicus, qui platanum auream, uitemque illam nobilem Dareo regi donauit, Xerxis copias, hoc est, septies octingenta octo millia hominum excepit epulo. Stipendium quinque mensium, frumentumque insuper pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in delectu unus concederetur. Hactenus Athenæus. Ad Romanos redeam. In cœna aduentitia data Vitellio principi à fratre, ut refert Tranquillus,

quillus, fuere duo millia lectissimorum piscium & septem autum adposita. Hanc ipse post
 ea princeps in dedicatione patinae superauit. Heliogabalus princeps nunquam minus
 centum sestertijs est epulatus. Polyphagi deinceps plures memorantur. Gatis regina Syriæ,
 ut scribit Antipater Tarsensis, edixit ne quis piscem sine ipsa ederet. Quare pro Gatis Ater/
 gatis appellata est, quod Ater Græce sine dicatur. Sacerdotes eius loci in festo sacrificium
 parant oblato prius Atergatidi pisce argenteo. Mensas omnis generis piscium refertas de/
 uorant, eleganti legis diuerticulo. Hæc postea regina piscibus deuoranda est data. Hy/
 perides orator, teste Timochare, fuit obsophagus, his uerbis in quadam oratione. Ἰσχυο/
 πάλας οὐδὲς ἡμῶν πλάσσει. Hic nobis Cetarios ditat. Philoxenus poeta Dithyrambicus edit
 polypum duorum cubitorum, præter caput, ut est author Machaon Comicus. Aristopha/
 nes poeta Syracusanorum mensas & Sybaritarum luxus notat. Plato scribit in epistolis,
 Quod ueniens in Siciliam nequaquam uitam eorum adamauerit, utpote bis in die sa/
 turum fieri, & nunquam cubitare solum: Qui enim in hac licentia adsuescunt, nequa/
 quam (præsertim studiosa iuuentus) aliquid mente præclarum excogitare possunt. A lia/
 nus de uaria historia hæc refert. Aristoteles philosophus ab initio, authore Timæo Tauro
 minio obsophagus ac decoctor fuit. Xerxes nouum genus gulæ, aut uoluptatis inuenien/
 tibus, præmia proposuit. Mithridates, teste Nicolao Damasceno, certamen polyphagiæ
 & polyposiæ statuit. Alexander Macedo per Dionysia præmia de bibendo proposuit. Her/
 cules denique cum Leprea rege, de gula contendit, uicitq; tauro toto paulatim deuorato.
 Hæc ille. Athenæus item hæc scribit. In Sicilia templum Saturitatis fuit. Annarus Babylo/
 niæ rex stola & ornatu muliebri uidebatur, dum cœnaret centum quinquaginta puellæ sal/
 tatrices ac canentes aderant, quum prius esset seruus. author Ctesias. Agefilaus Lacedæ/
 monius dux dum gereret apud Peloponnesum bellum, uideretq; Asiaticos quosdam in ex/
 ercitu suo obsophagos, uentriq; deditos, ornatos insuper uestibus, corpore uero minime
 ualentes, iubebat nudatos à præcone palam incedere per ignominiam, uestes autem militi
 bus quorum uirtus laudata esset, tradebat, ut hoc excitati præmio fortius pugnarent, illi ue/
 ro hac irritati ignominia frugalius uiuerent. De Syris etiam dicit, eos continuo esse in con/
 uiuijs, balneis & unguentis. De Aristippo item philosopho, qui quum reprehenderetur à
 Platone quod tanquam obsophagus magno piscem emisset, respondit, minime, sed duo/
 bus obolis. Quumq; ille respondisset, se tali precio empturum etiam fuisse: Num uides, ait
 Aristippus, quod non ego obsophagus, sed tu auarus es? Sardanapali autem nota uita &
 inscriptio sepulcri: Huiuscemodi moribus fuit ille rex Bithyniæ Prusias, in lustris, popinij/
 q; semper agitans, ut tradit Lilius. Idem & Dionysius tyrannus, quum Corinthi exularet,
 Apud Romanos uoracissimi memorantur, in primis Fabius ille Gurges Fabij Rulliani fi/
 lius, qui ob deuoratum patrimonium cognomen inuenit: ut author Cæcilius. Apitius de/
 inde, qui, teste Suida, longas regiones piscium causa obibat. Clodius Albinus, & Maximinus
 imperator. Hic quadraginta carnis libras una mensa edebat. Ille Clodius ceterum ficedulas,
 centum persica campana, totidem ficus Labicanas, & decem melones Ostienses: ut apud
 Spartianum legimus. Ante hos Luculliana conuiuia & nomina cœnationibus adhibita,
 & sæpe mille ex improviso exceptos hospites, turdosq; per æstatem adpositos, iam qui le/
 gerit eius uitam, facile nouerit. Sed ad hæc usq; tempora, is furor impensarum penetrauit.
 Memoria patrum nostrorum Galeatius, Ioannis Galeatij primi Mediolani ducis pater, in
 filia nuptijs, ubi adfuit & Petrarcha poeta, ad centum millia nummum aureorum dicitur
 erogasse: conuiujs ad omnis intermissus ingentibus donis muneratis. Vidimus & ipsi præ/
 fectum urbis, Sixti quarti pontificis fratris filium, qui Frederici ducis Feretrani filiam du/
 xerat, populum Romanum ad nuptias inuitasse: theatro ligneo apud ædes apostolorum con/
 stituto. Sed hæc honestum ex parte tuentur. Illud sanè deo hominibusq; inuisum, quod
 in Petro ordinis minorum cardinale sancti Sixti cognouimus, duobus annis quibus sub
 eodem pontifice in potentia uixit, trecenta aureorum millia in luxu nugisq; consumpta.
 Secundis familiarum triclinijs, argentea ac epulas principales quotidie adhibitas. Verum ho/
 rum memoriam facile obliterauit nouus nuper luxus Cæsaris Alexandri pontificis filij,
 qui quotidianis epulis ducentos aureos dicauit. Parasitis quãdoq; uestes duorum millium
 donauit. Exercitum insuper non minus octo millium hominum alere cōtinue, uiuente pa/
 tre, solebat.

Polyphagi
Gatis reginaHyperides
oratorPhiloxenus
poetaSiculorum
luxusAristoteles
decoctorXerxes
MithridatesAlexander
HerculesSaturitatis
templumAnnarus rex
AgefilausSyrorum luxus
Aristippi

scomma

Prusias

Fabius

Gurges

Apitius

Clodius

Albinus

Maximinus
imperator

Alexandri
tabernaculi

Muri Ba
bylonij

Que sunt li
beralitat
is
Ion Chius
Tellias
Atticus
Nicomedes
Attalus rex
Pop. Rom.

Viri mē
sarij
Cesar
Augustus

ED quando cœpimus, sumptus etiam non necessarios nonnullos repetam, quosdam etiam liberales. Alexander Macedo præter patrimoniū omne amicis donatum, tabernaculum in itinere mirandum instituit: quod ad hunc modum Ælianus de uaria historia describit. In eo lecti centum sternebantur, aureæ columnæ uerticem sustentabant, aureum uarijs textum ornamentis. Persæ in eo mille uocati Melophori à stolis melinis & purpureis consistebant. Sagittarij mille Macedones, item quingenti cum scutis argenteis. In medio autem tabernaculo aurea sella fuerat, super quam sedebat Alexander stipatoribus circūfusus. Extra uero in peribolo eius quo circūdabatur, aderant Macedones mille, & totidem Persæ. Sed & muros Babylonios bitumine conditos, duorumq; curruum inter se aduersè concurrētium capaces. Templum Dianæ Ephesiæ à tota Asia cx annis factum. Alexandria Pharum, Mausoleum Artemisiæ, reliquaq; orbis miracula, inter superuacua posuerim. Insuper Athos solo adæquatus. Isthmos perfodi à diuersis cœptus, nec perfectus. Fucinus lacus x l. annis xxx . hominum millibus exsiccatus. Totq; Thermæ & aquæ ducijs à Romanis extructi. Villaq; Luculliana ubi exciso monte Euripus maris admittitur. Præterea Milonis æs alienum quem dc millia sestertia debuisse Plinius tradit. Theatrum temporarium unius mensis cum columnis erectum. Postremo Neronis & Heliogabali dementia, quorum alter solis mularum argenteis, ac retibus aureis utebatur: præter domum Romam factam, & Milliarum porticum. Alter Heliogabalus nunquam lintea, aut uestem, aut mulierem iterauit, recte superiori narratæ insanix adijciētur. Illa uero liberalitatis potius fuerint, quæ Athenæus commemorat. De Ione Chio, qui uictor Athenis in tragœdia uirginitatem Atheniensibus Chium fictile distribuit. Tellias item Agrigentino, qui exceptos quondam hospitio milites exercitus patriæ, per brumam uirginitatem lorica & ueste donauit. Atticus, Herodis sophistæ pater, ut est author Philostratus, manam quotannis ex eius redditibus uirginitatem Atheniensibus testamento legauit. Superior sanè Cæsaris testamento, qui & ipse stipem sigillatim populo Romano largiendam dimisit. Vtrumq; tamen Nicomedis Bithyniæ & Attali Asiæ regum tabulis præposuerim, quod illi successoribus carentes, regna Romanis dimiserunt: hi uero filios relinquentes quamplurimis alijs beneficii fuere. Iam uero Bestiæ Appiæ, & Faulæ apud Capuam: ac Paulinæ apud Canusium, in excipiendis Romanorum exercitibus liberalitatem ac sumptus, qui Liuiū legunt, facile noscunt. Populus autem Romanus, teste Plinio, stipem spargere cœpit Sp. Posthumio, & Q. Martio cōsulibus, tanta pecunia erat, ut eam L. Scipioni conferret, ex qua is ludos fecit. Portorij quoq; & tributo plebes liberata, ut diuites conferrent oneri ferendo. Pauperes satis stipendij pendere si liberos educarēt. author Liuius II. idem lib. VII. Quinque uiros mensarios creatos dicit, post cladem à Gallis illatam, qui mensis in foro cum ære positis ex publico, populum æris alieni onere leuarent. Iulius Cæsar, & item Augustus Congiaria sæpe populo dederunt quadragenos & quinquagenos nummos uirginitatem, Tranquillo teste. Erat enim pecuniæ tum etiam esculentorum distributio publica. Augusti rursus pietatem non præteribo. Is nãq; ex bonis damnatorum siquid pecuniæ supererat, in populi necessitate ob bella distribuit, cuius his qui in duplo cauere possent usum gratuitum dedit.

DICTA CONTRA PRODIGOS AC SVMP TIVOSOS.

Menander

Zeno

Socrates

Scomma
Diogenis

ENANDRI senarios quatuor contra prodigos conuerti. Stulte sua prodigentes uiri, causam dant omnibus audiendi male. Nam qui propriam uitam nescit domi regere, quonam pacto hic alienam seruauerit? Zeno his qui prodigalitatē excusabant, quod ex his quæ ex necessarijs supererant, tantum prodigere aiebant: Hoc pacto, inquit, ignoscendum & cocis, si falsa nimium sint obsonia, quod copiam se dicant habere salis. Socrates uidens quendam sine delectu & modo omnibus dantem ac gratificantem ait: κακῶς ἀπόλοιο, ὅτι τὰς χάριτας ἡδύνας οὐκ ἔως ὧν εἶμι ἔπιθε. hoc est, Male pereas, quod gratias uirgines existentes prostitueris. Diogeni roganti quendam prodigum manam: Cur me, respondit ille, manam rogas: alios uero triobolos? At Diogenes: Quod ab alijs, inquit, iterum spero, à te uero non amplius.

De uino

DE VINO, AC PRIMUM DE REPERTORIBVS EIVS.

NICANDRVS Colophonius in carminibus uinum appellari dicit ab Oeneo qui primus mustum in pateram expressit, uocauit que ex suo nomine οίνον, id est uinum. Plato in Cratylo dicit Oenum uinum appellatum quasi οίνονσιμ hoc est existimationem, siue iudicio mentem replens. Alij uero Icarum Penelopes patrem apud Athenienses id reperisse, mox que pœnas dedisse, à colonis ebris interfectum. Propertius. Icare Cecropijs merito uulgare colonis. Nonnulli Dionysium dicunt, cui numen dicatum. Itali Saturnum, Hebraei ac sacrae litera Noeum. Athenæus autem ex autoritate Hecatei dicit uitem primum repertam apud Aetnam hoc modo. Oresteus Deucalionis filius uenit regnatū Aetnam, & canis eius forte in eo loco ramum euulsit, quem iussit defodi, unde nata uitium germina, Oenum que à canis nomine appellauit. Ex quo ueteres Græci uites, Oenas uocabant. Idem quoque ex autoritate Hellenici dicit uinum apud Plithinam Aegypti ciuitatem fuisse repertum. Ideo Dion Academicus, Aegyptios philœnos, & philopotas esse dicit, inueniri que apud eos pauperes qui uino carcant, ex hordeo factum bibant quod zítum uocant. Quod uino sint dediti, illud est argumento quod brassicam omnes serunt, quæ locum uino dulciori procreando disponit. Ex quo etiam Sybaritæ, ut author est Taneus, ante potum brassicam edunt. Eubulus in quodam loco dicit. *ῥάφανον μὲ νομίσασο εἰς ἐμὴν κραπέλλω ἐθέλω ἀφῆσαι.* Raphanum enim Græci ueteres brassicam uocabant. Hæc Athenæus.

Aegyptij

Zitus

Brassica

VINI PARSIMONIA APVD VETERES.

QUININO moderatus uini usus laudatur, qui in tanta apud ueteres fuit obseruantia, ut Hesiodus sic scribat. *τρὶς ὕδατος προχέει, τὸ δὲ τέτρατον ἕμω οἴνω.* Id est. Tris lymphæ partes quartæ fas addere uini. Et hoc etiam cum exhilaratur animus in festis fieri iubet. Athenæus etiam dicit Græcos duos uini cyathos ad quinque aquæ dilutos bibere solitos, uel unum ad tres. Ex quo Nicolaus adiudens ad Bacchum ait. *χαῖρε πέντε καὶ δύο.* Et Amepias: Ego Dionysius, inquit, omnibus uobis quinque & duo. Apud Anacreontem inuenitur unam uini ad duas aquæ, qui & meracam Scythicam potionem uocat: ex quo Lacedæmonij quando uolunt meracius bibere Scythizare dicunt, quod Scythæ aqua minime in uino utantur. Eubulus introducit Dionysium, dicentem: Tris tantum crateras his qui sana sunt mente propino. Primum sanitatis. Secundum uoluptatis. Tertium somni: ulterius probri est & luxuriæ. Idem fere apud nos Apuleius. Qui ferme numerus sacris etiam canonibus præscribitur, qui prohibet sacerdotes ultra tertium poculum attingere. Veteres Græci merum aquæ non aquam mero addebant ut facilius misceretur, uini quàm minimum, ut author Theophrastus. Panyasis qui de obsonijs scripsit, primam potionem distribuit gratijs, horis & Dionysio. Secundam Veneri & item Dionysio. Tertiam probro & damno. Sed & ad numerum & memoriam amicorum antiquitus bibebant, nonnulli gratiarum, aliqui musarum. Vini parsimoniam paucitatem que fuisse apud Romanos etiam illud est argumento, quod L. Papius, ut scribit Plin. in uictoria Samnitum uini pocillum Ioui uouit, & Galli apud Liuium uini dulcedine adlecti in Italiam ab initio traiecerunt. Et uini mercede Mezentius Turno contra Aeneam auxilium tulit.

Scythizo

Tres tantum crateres.

DE ABSTEMIIS.

PLATO de Legibus iubet pueros usque ad ætatem XVIII. annorum à uino abstinere, quod non sit necesse ignem igni addere. Inde uero usque ad XL. modice uti. Post eam ætatem se plusculum inuitare, ad uitæ tedium leuandum. Præterea mancipia omnia, foeminas, magistratus, oratores qui consulant reipublicæ. Coniuges item primo nuptiarum die, reliquo etiam tempore modice dum proli uacant. Cui nocet uino grauem esse, partus que ignauos reddit. Quod etiam probare uidetur Aristoteles, ubi dicit ebriorum genituram esse infœcundam. Item Plato uacantes doctrinæ & sapientiæ à uino excludit, concedit nihilominus post annos XVIII. in festis tantum & sacrificijs, cum senioribus licentius uti, ut mente exhilarati reliquo tempore se contineant. Romanis quoque mulieribus simul & seruis interdictum. Agrotis item, Cicero libro III. de Natura deorum ait: Vinum agrotis quia prodest raro,

Ss nocet

Loerenses nocet sapissime: melius est non adhibere, quàm spe dubiâ salutis in apertum periculum incurrere. Loerenses Zephyrij, ut est author Athenæus, ex lege Zaleuci uino uti capitale dicebant. Vt hodie quoque Saraceni non tam ex lege Mahumeti, quàm ex antiqua gentis Arabumque consuetudine. Inter Romanos unus ex omnibus sobrius Cæsar etiam inimici Catonis confessione apud Tranquillum. Inter Græcos Demosthenes, quamobrem & moribus & orationis uehementia prælatus Aeschyni ebrío fuit. Alexander in Proble. ait: Aquæ potiores uisū esse & cæteris sensibus acutiores, uinum nanque copiosum spiritalibus uis sensus magnopere obstruere. Denique in nostro dogmate nullum celerius iter ad arduas uirtutes consequendas quàm per uini carnisque abstinentiam. Cum pluribus in locis factorum uoluminum aquæ diuina sapientia comparetur.

DE VIRIS CLARIS QUI VINO DEDITI FVERE.

Lyfander
Antiochus
magnus

Olophernes
Alexander

Dionysius
minor.

Aeschylus
Timocreon

Ennius
Novellius
Tricongius

IN VINO insuper multorum egregias uirtutes legimus obscurasse apud Athenæum. Inter quos Lyfander est dux Lacedæmoniorum, uir alioqui cæteris in rebus frugi. Antiochus magnus dies totos dormire solebat ob uinolentiam, uesperis excitabatur. Ieiunus pauca uidere dicebatur, ebríus multa uaticinari. Ideo duos habuit regni rectores, Aristonem & Themisonem Cyprios fratres, quos maxime amabat. Cum bellum cum Romanis sumpsisset, captus amore puellæ Chalcidensis cum iam iam pugnaturus esset, nuptias celebrauit, hyeméque tota cum ea uino uenericè pariter indulgit. Ex quo superatus aufugit Ephesum. Inter uini amatores etiam Demetrius qui Romæ obses fuit. Item que Olophernes Cappadociæ rex. Alexander Macedo ab ebrietate duos dies totidemque noctes dormiebat, quare in re ueneria imbellis erat, quod teste Aristotele uinolentorum genitura aquosa sit. Theophrastus quoque ait eum haud bene circa ueneria dispositum. Ex quo Olympias mater, ut ait idem Athenæus, quæsta apud Philip-pum, scortum Theffalicum pulcherrimum cum eo cubare iussit rem periclitando. Cœnans idem apud Mediam Theffalum x x. conuiuus solus propinauit, totidemque ab eis potores accepit, grauisque uino paulopost dormitauit. Ex quo Menander ait. *Ἀλεξάνδρου πλείον πεποκαε τῷ βασιλέω.* Plus quàm Alexander rex bibisti. Darco illi qui magos sustulit in epigrammate sepulchri inscriptum erat. *ἠδωάμην καὶ οἶνον πίνην πολὺν, καὶ τῶτον φέρην καλῶς.* Potui, & multum uini potare & hoc probe ferre. Vinolentus erat & Dionysius minor tyrannus, ex quo corruptos habuit oculos: auream coronam bibentibus proposuit, quam uicit Xenocrates philosophus. Alexander præmio etiam Indos, qui maximi potores erant, inuitauit. Quidam Choas dicitur bibisse, talentumque tulisse, ac biduo tantum uixisse. Mithridates item polyphagiæ ac polyposiæ argenteū talentū proposuit. Ex omnibus heroibus Nestor ab Homero ponitur potor: & item Agamemnon ut *οἰνοβαρής*, id est, uino grauis ab Achille incessitur. Vt poetas quoque attingam, & alios uiros doctos, Anacreon & Alcaeus lyrici & Aristophanes Comicus in ebrietate multa scripsere. Aeschylus item, ideo Sophocles cauellans in cum dicit. *ὦ Ἀεσχύλε, εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖς, ἀλλ' οὐκ εἰδώς ποιεῖς.* Si ea quæ conueniunt facis, non tamen cognoscens facis. Timocreon Rhodius poeta simul & Athleta epigramma. *τῆδε γε πολλὰ πίνω καὶ φαγῶν, πολὺν κερτῶ μέωρ δὲ ἀνδρῶ τωσδε, κίμαι Τιμοκρέωρ ῥόδιον.* Multa bibens tum multa uorans, male denique dicens Multis: hic iaceo Timocreon Rhodius. Hactenus ex Athenæo. Plato in x i. legum ait Lydos, Persas, Iberos, Thracas, Scythas, Gallos maxime uini potores esse, qui uel in uestibus uinum perfundere felix putant auspiciū. Lacedæmonij eundem calicem in conuiujs circumagere ac potare consueuerunt, prius amicorum nomine inuocato cui bibere se dicebant, quod propositum uocabant. Nonnulli gratiarum, alij musarum numero bibebat. Inter Romanos uero idem ebrietatis uitium Ennio poetæ tradunt. Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma uenerat. Præterea M. Antonio Triumuiro, M. Ciceroni M. filio, M. Catoni Uticensi. Et apud Tranquillum in Tyberio: Nouellio Tricongio Mediolanensi, tribus uno spiritu amphoris uini epotis. Mea uero ætate Nicolao Pontifici, uiro alioqui laudatissimo. Erat enim apud ueteres quosdam insanos opinio, ut nihil nisi in uino præclarū ab ingeniosis aut poetis ederetur, ut patet ex hoc disticho Demetrii poetæ. *οἶνον τοι χαριέντα φέρην ταχὺς ἵππον ἀοιδῶν, τῶσδε μὲν πίνωρ χερσὶν ἄρ' οὐδέ τέκνη.* Dulce merum musis equus est in carmine uelox. Si quis aquam potas, nil bene parturies. Quod omnino falsum, cum plerumque contra eueniat. Horatius: Abstiniuit Cerere & Baccho.

Baccho. Et Iuuenalis: Ac toto uinum nescire decembri. Et apud Plinium: Protogenes in Ialyso pingendo plures dies lupinis tantum madidis uixit. Minos legem à Ioue accepturus, apud Homerum, nouem dies in cauerna summa est usus abstinentia: apud Hebræos Moses dies quadraginta.

DE VINI IMMODICI DAMNIS.

LN EIVS malignitate illud in primis apud Athenæum legimus: Quod sanos quidem homines insanire facit, stulte loquendo, aut nihil reticendo: ex quo pro uerbum apud ueteres, οἶνον μὴ ἔχειν πηδάλια, uinum non habere calciamenta, quod ebrius pateat, omnia que tanquam speculum reddat perspicua. Vnde Tripodas duos constituere, Apollinis, & Bacchi. Nam ex tripode loqui dicimur, cum uera enarramus. Et uinum cum uera loquitur tripodem proprie ueritatis habere dicebatur: hic ex ebrietate, alter ex uaticinio. Aeschylus poeta ait, Aes formæ, uinum autem mentis speculum. Et Dionysius Liber ex eadem causa est appellatus. Hactenus Athenæus. Plato, mores cuiusque manifestari in uino maxime dicebat. Theognes. Εμπυρὶ μὲν χρυσὸν τε καὶ ἀργυρὸν ἴθρτες ἄνδρες γινώσκουσιν, ἀνδρὸς δ' οἶνον ἔδραξε νόον. Igne probant homines aurum argentumque periti. Ast hominis uinum monstrat aperte animum. Plutarchus in libro de erudienda scemina. Dionysio, inquit, Lethargum & obliuionem consecrabat, quod in uino delinquentes officij penitus obliuiscerentur, ac admonitionis egerent puerilis. Selerius. Quam intolerabilis uir temulentus est aut iratus: semper enim secure agit apud seipsum, apud alios morbidus. Plinius. Vinum ad procinctum tendentibus impedimento est. Eodem teste auctore, Androcides scribit ad Alexandrum: Memento rex quum uinum potas sanguinem terræ te bibiturum: nam cicuta homini uenenum est, cicutæ uinum: hoc est, uide quanta sit uini uis, ut ueneni uenenum sit. Nam & idem libro xxv. dicit Cicutam uenenum esse: remedium antequam sumatur bibere, quod uini natura sit excafactoria. Hieronymus in epistola: Vinolentos sacerdotes, inquit, & Apostolus damnat, & lex uetus dicens, Qui altari seruiunt, uinum & siceram non bibant. Sicerca enim apud Hebræos est omne quod adfert ebrietatem. Idem ad Eustochium, Vinum uirginibus uenenum est, Aristoteles in Probl. ait: Pueros cum non minus calidi quam uiri sint, minus tamen sitire: quod ipsorum calor humidus, uirorum uero siccus est. Idem in libro de Ebrietate inquit, uinum paulatim epotum minus capita tentare, quod uis eius mora potationis frangatur. Dicit item seniores ac pueros citius tentari: hi excessu, illi defectu caloris, quasi natura debilitata. Ex animalibus quoque quoddam genus: tum coruos ex hærba, quam Oenocitam uocant ebrietatem inducentem, adfici. Pythecum etiam & clepsam bibere uinum. Ideo uenationes fieri ex pythecis & coruis ebrijs: alteris ex hærba, ex uino alteris. Ipse quoque uidi Romæ uisum ex Ursinorum ædibus cellas uinarias passim quas poterat per urbem ingredientem, dolia que exhaurientem. Ebrietas igitur semper habuit adfertores ac dijs consecrata. Nam & Romæ uinalia fiebant sacrificia. Athenis quoque teste Athenæo Dionysia ludi erant Gymnici in theatro in Bacchi honorem, ubi uinum circumferebatur, magna que bibendi licentia. Idem ait, libare pocula, quod dijs in primis debetur, Cortalum puerum Siculum primū amatoribus suis inuenisse.

Duo tripodes
constituti.

Androcides
Cicutæ uenenum
uinum.

Oenocita

uinalia
Dionysia

VINI MODERATI COMMENDATIO ET UTILITAS.

VINUM Asclepiades magnopere commendauit, nec ægrotis negauit, cuius proximam dijs naturam dixit. Eius laudibus & uirtutibus librum etiam dicauit. Homerus. οἶνον τε μάκαρες θεοὶ ἄριστον ἀνθρώπῳσι μ' ἀνασκέδασσι μελεδώνας. Uerpellunt homini curas dii uina dedere. Mnesitheus ait: Vinum modice sumptum animæ corporique robur addere. Secus uero præter modum. Ideo Dionysium medicum uocant. Vnamque ex eius nymphis Hygien ex sanitate appellari. Socrates apud Platonem laudat uinum in conuiuio modice sumptum: quod haud aliter quam lo uis imber plantas leniter irrorans uegetiores facit quam impetu descendens: ita merum moderatum uirtutem excitare, alacrioremque animum ad officia reddere, immodicum uero obruere. Neque enim pollincturæ funerales que epulæ alia de causa inuenta, quam ut per uini cibi recreationem, defuncti desiderium, ex eo que mœstitia comprimatur. Paulus Theophrasto iubet, ut stomachi tenuis gratia modico utatur uino. Defectis autem infedia purgationibusque

tionibus que consumptis corporibus saluberrimum est. Inflammationibus omnibus inimicum. Omnino autem rarus brevis que potus in tuto est: ex Hippocratis oraculo illo ἀδυσχεστάτωσιν οὐδὲν βιβῆναι, id est, nihil sitire seu bibere nullam debet rationem. In hac enim re uoluptati magis aut consuetudini quam necessitati indulgemus. Hominem enim omnino potu posse carere docuit Iulius Viator eques Romanus, qui ob intercutis morbum nihil penitus bibere paulatim adfuevit. Viuit etiam Romæ nunc mihi notissimus, qui plures in anno impotus omnino transigit dies.

VINA LAUDATA AVT FACTITIA.

- Vina Græca.
- Methymnea
- Maronea
- Maruisia
- Campana
- Seuerinatia
- Latina
- Pompeiana
- Trebbiana
- Geminianensia
- Lucensia.
- De uino factitio.
- Zithum
- Cerea
- Ceruifia
- Mulsum
- Passum
- Sapa
- Defrutum
- Murinum
- Cydonite
- Apite
- Daphnite
- Cedrinum
- Cyparissinum

GRÆCA quondam uti nunc in precio fuere. Eius cyathum tantum in conuiujs, teste Plinio, dabant. Methymnea in Lesbo. Maronea in Thracia quæ rubra erant, ut author Homerus: uocat enim αἶθωπα οἶνον ἔρυθρον. Aethopa uinum rubrum. Quare Aethopa dicat, Athenæus declarat: quod sic uocetur unus ex equis Solis qui uim habet in fructus autumnales, præsertim uuas maturandi. Chia quoque & Maruisia ex monte in Chio insula cognominata, quæ adhuc præscum retinent nomen. Ex Creta eius generis nunc optima ueniunt. In Italia palma Campaniæ regnoque Neapolitano datur. Inter quæ Aminea præstant nunc, uti supra diximus, Seuerinatia dicta, deinde Setina, nunc Latina. Falernum & Calenum immutata natura soli desierunt. Pompeiana prope Vesuuium, nunc Græca appellantur: proxima in Hetruria Trebbiana uocitata, deinde Geminianensia, quæ ambo in œnophoris amphorisque translata sunt præstantiora, ac longius exportantur. Lucensia nigra mollissima firmaque. Factitio insuper uino ex frugibus præparato diuersis modis multi utuntur populi, diuersis etiam nominibus. In Aegypto Zithum appellant, ut ait Columella, in Hispania Cerea, in Gallia Ceruifia, ut Plinius libro XXIII. quæ adhuc uulgo retinent nomina. Mulsum quoque ex melle & aqua, cuius loco nostri medici Ioleb barbaro nomine utuntur è Saccaro liquido loco mellis præparato. Aqua mulsa aliosis prodest, & his qui sunt humilis & præparici animi, quos Græci μικροψύχους uocant. Plinius. Mulso item Pollio Romulus dixit Augusto se centesimum annum prospera uoletudine superasse. Passum ex uua fit quæ diutius in uite sole passa durauit, unde nomen ei ut author Varro. Græce γλυκί. Sapa ad secundam partem murstum decoctum. Defrutum ad tertiam. Murinum ex unguento uinum præparatum, ut etymum demonstrat ἀπὸ τοῦ μύρου. Quod apud Plautum pro dulci ponitur, ac inter uini delicias. Quomodo item præparetur Cydonite, Apite, Daphnite, Cedrinum, Cyparissinum, alia que complura: uide apud Græcos Dioscoridem, apud Latinos Columellam.

DE FRUGALITATE ET ABSTINENTIA DICTA NOBILIVM AVTHORVM.

- Sophocles
- Xenophon
- Musonius

SOPHOCLIS primum quatuor senariolos ad hoc propositum conuertit. Quotquot philosophantes excudunt aliquid, Ante omnia uentri ut dominentur decet. Quo sine nihil est pulchrum dicere aut facere. Magistra consiliatorum est frugalitas prudentium. Xenophon in primo Commen. de Socrate loquens, Dieta animum corpus que instruxit, minimoque uiuebat sumptu, pane tantum cum lacte uescebatur: uocatus ad cœnam (quod difficile plerisque) ultra necessitatem non edebat, nec extra tempus. Cur putatis, inquit, Circen socios Vlyssis in porcos uertisse, nisi ob incontinentiam fictum esse, qua illi in hoc cibi genere usi fuere: Vlysses autem continentia usum monitu Mercurij minime mutatum fuisse? Dicebat præterea abstinentum esse à ueneris, quibus qui tangerentur, non facile sapientia posse uti. Musonius de cibis solebat saepe differere ualde quidem ordine, ut de re non admodum parua. Putabat enim cibi potusque continentiam, principium ferè totius sapientia. Et ea quæ inuentu sunt facilia ac omnibus in promptu, pluris esse faciendâ in usu, quam quæ preciosiora remotioraque, nec animalibus his præsertim uescendum, quæ utilia sunt uitæ humanæ. Promptissima esse dicebat omnia quæ igne non egerent, ut caseum, mel, lac, fructus pro tempore: præterea olera, cerealia que omnia etiam cocta. Carnium omnino cibum abominabatur, ferarumque potius dicebat esse, quam hominum. Deinde ob grauis cibi ad superna euaporationem grauari ac à sapientia retrahere. Oportere hominem more deorum terrestrium, quibus consanguineus est, leuissimo simplici que uti cibo. Nam & illi aquæ ac terræ humore nutriuntur tantum. Sed eò uenimus deliciarum, ut artem huic uoluptati adhibeamus, scriptique de gula

de gula & obsonijs libri reperiantur. Igitur Zeno sapientius, qui nec in morbis putabat nihilomagi utendum esse delicijs ciborum, quàm utantur serui qui his carerent, quibus turpe putaret in hac parte inferiorem esse. Neque indulgendum sibi uel tantisper in hac re existimabat aut blandiendum, quod huiuscemodi esset natura uoluptas, ut paulatim illecta & subrepens quotidie maiores campos acquirat, priusque totum occupet, quàm ex parte sentiat. Hæc ille, Pythagoras dicebat hominem ex homine non alta cogitare, hoc est hominem incontinentem & luxui deditum. Totius enim honesti ducem & fundamentum continentia, laborem in primis esse. Anaxagoras apud Diogenem. ἢ ἔλαχίσωμ μὲν δειόμωσ, ἔγγισα δὲ δειότῃ. ἢ δὲ ἰσὰ ἐδῶμ, ἢ κῖσα ὄψῃ προσδῆτῃ. Qui minime indiget, dijs proximus est, Qui suauiter edit, minimum eget obsonij. Charis poetæ quatuor item senarios lepidos conuertit. Ventris habenas oportet tute regas. Solus enim accepti nunquam habet gratias. Plusque necesse quàm sit semper expetit. Huic indulgens malorum sentiet mala. Plinius hanc furatus, Venter ait instat ut creditor, nec accepti gratiam habet. Anacharsis Scythia apud Ciceronem. Mihi pulpamentum fames, cubile solum, uestis Scythicum tegmen. Epicætetus apud Arrianum. Quod si te uoluptatis phantasia forte rapuerit, eam alijs dele phantasijs, ut spatio interposito diuertas. Reminiscere utriusque temporis, cum uidelicet uictum quandoque a uoluptate magnopere te poenituit: & cum abstinueris, magnum fuisti gaudium adsecutus. Si autem uoluptas aderit tolerabilis, ea sic utere, ut tui sis compos, habenasque manibus teneas. Epicurus apud Diogenem frugalem uictum pane aquaque contentus amabat, non ut aduersus uoluptati, sed quod maiorem uoluptatem in minima uictus cura reperiret. Sumptus enim & delicias animi dolores ac molestias gignere. Idem dicebat gratias naturæ agendum esse, quæ necessaria fecit ut essent præsto parata omnibus, non necessaria autem inuictu difficiliora. Eusebius. Continentia corporis ualetudinem conseruat, & animi pudicitiam. Pudicitia uero quietam præparat uitam. Hieronymus ait, Athletas qui multa uescuntur carne non diu uixisse. Plutarchus πρὶ τῶν ὑγιανῶν πρῶτα γινώσκω. Vinum enim & caro uires quidem maiores faciunt, uerum mentis impediunt actiones. Idem. Si ad bellum eligere uelimus uirum à quo maxime seruemur, cum minime indulgentem uino somnoque ac cibo eligamus: uel si in morte liberos nostros ac uirgines alicui commendare, huiuscemodi uiro non autem seruo committamus. Incontinentium hominum diuersa ab auaris ratio: hi ex iniuria aliorum sibi utilitatem adferunt, illi & alijs nocet & sibi multo magis, si nocere est non solum domum sed proprium corpus corrumpere. Igitur abstinentiam fundamentum totius uirtutis existimare oportet, sine qua nec honestum aliquando aut meditari aut agere possumus. Deinde paulo inferius. Nescis quod qui dulce bibunt, aut edunt, minimum obsonij aut potus indigent. Validiores quanquam natura debiles sunt, corpus per cibi abstinentiam curantes, quàm qui robusti per luxum naturam debilitantes. In rebus autem publicis quis consilio utilior, quis comodior? In bello quis expugnabilior, obsidionemque pati aptior, qui paucis eget an qui multis ad uictum? Sic igitur existimo diuinum esse illud quod nullius indiget, proximum huic qui paucis. Ad Latinos ueniam. Cice. de officijs. Si considerare uelimus quæ sit in natura excellentia & dignitas, facile perspiciemus quàm sit turpe defluere uitijs, & molli- ter ac delicate uiuere, quamque pulchrum continenter, caste, seuerè, sobrie. Idem pro Flacco, Hæc animi magnitudo in maioribus nostris fuit, ut in priuatis rebus minimo contenti essent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam & splendorem reuocarent. Quaritur igitur in re domestica continentia laus: in publica, dignitas. Et alibi, Populus Ro. publicam munificentiam diligit, priuatam odit. Idem cœnas aut conuiuia frugi, Phiditia uocat more Lacedæmoniorum, quorum frugalis uictus & apparatus erat, ἀπὸ τοῦ φείδεσθαι. id est parcere. Cœnas autem sumptuosas antelucanas appellat Hiero. contra Iouinianum. Non possumus è delicijs transire ad delicias, hic uentrem implere, illic mentem. Miseria namque delicijs, & deliciae miserijs compensantur. Adamus donec ieiunus, in paradiso fuit: satur eiecctus est. Et qui uirgo permanerat, uxorem subito duxit. Moses ieiunus in monte legem accepit. Populus uero satur uitulum conflatilem fecit, seditque manducare & bibere, & surrexit ludere. Acab rex impius euerisionem domus, Niniuitæ iram dei ieiunio uitauerunt. Anna uxor Helcanæ inanem cibo uentrem filio meruit impleri. Daniel ieiunus responsa dei accipere, lacumque leonum superare meruit. Ipse denique Christus baptismum antea XL. dierum ieiunio celebravit. Ambrosius. Lothus Sodomitas sobrius uitauit. Idem ebrius filijabus con-

Voluptas

Pythagoras

Anaxagoras

Charis poeta

Anacharsis

Epicætetus

Epicurus

Eusebius

Hieronymus

Plutarchus

Cicero

Phiditia

Lacedæ-

monia

Cœna antel-

cana

Hieronymus

Ambrosius

S s s cubuit.

cubuit. Noeus in arca ieiunus seruatus est, extra uero potans periit. Idem in epistolam ad Corinthios. Qui ab illicitis abstinet, laudem habet: qui à licitis, præmium querit. Idem in Apologia, Cogitur summopere ut qui se illicita commisisse meminerit, à quibusdam licitis studeat abstinere. Dauid quondam alienam coniugem concupiuit, postea sitiens uehementer aquam desideratam expauit, quam sciebat à tribus fortibus uiris cum uitæ discrimine apportatam: exemplum simul dando, ut exercitus etiam sitim tolerare disceret, ac ne cui regum bibendi usus alienis periculis esset. Gregorius in Moralibus triplicem ponit gulæ excessum. Quando hora præuenitur, Quando lautiozem appetit mensam, Quando cibos quoscunq; nimio cupit seu uorat appetitu. Quibus omnibus uetus nobis lex exempla proponit. Primum in Ionata primi Regum **XIIII**. Secundum in Israelitis, Numeri undecimo, quando carnes appetebant. Tertium in filijs Heli, primi Regum **II**. quum ollas carniū deuorarent. Augustinus in sermonibus, Qui enim sic à carnibus abstinet, ut alios cibos sumptuosiores appetat, non abstinere uidetur, sed luxuriam mutare. Quod igitur de solito sumptu ac cibo lautitiæ remittitur, id egentibus distribuatur. Præterea auaritia nimia exsaturatioq; cibi qualiscunq; fugienda. Esau enim primogenituram non ob offam aut lautum cibum, sed ob lentem perdidit. **LEGES** sumptuariæ ex hoc conditæ. Primam dum Caton censor esset tulit. **C. Orchius Trib. pleb. de senatus sententia**, qui numerum conuiuiarum præscribebat, & ut ianuæ cœnarent patētibus: ex quo luue. Quis ferula septem Secreto cœnauit auus? Post hanc annis **XXII**. Lex Fannia subsecuta non conuiujs tantum, sed conuiujs quoq; modum statuebat usque ad asses centum. Lex Didia deinde non solum Ro. sed etiam Italiã his legibus subiecit. Licinia quam Crassus diues tulit, erat: ut Calendis, nonis & nundinis cuiq; liceret **XXX**. tantum asses in cibis consumere. Reliquis autem diebus ne amplius adponeretur quàm carnis aridæ pondo tria & falsamentorum libra: & quod è terra, uite, arboreue natum esset. Leges etiã in hac re tulere **M. Lepidus & Antistius Restio**, quæ minime seruata. Restio tantum ne suæ aduersari uideretur, quãdiu uixit foris minime cœnauit. Sylla uero præcium rebus uanilibus imminuit. Licinius Stolo, ne quis plus quingentis agri iugeribus possideret. **C. Oppius** ornatus mulierum compressit. Deinde per **Val. Flaccum** Censorem abrogata, **Catone** collega contradicente. **Lege Cincia**, munera & dona sunt prohibita, quod misera plebes iam uectigalis senatui esse cœperat, ut author **Liuius lib. XXXVIII**. Res igitur hæc non animos tantum, sed corpora quoque magnopere iuuat: ut ex his patet qui ex abstinentia diu ualentes uixerunt. Apud **Philostatum** ponitur **Porus rex Indorum** longo robore mirandus, tantum aqua & pane se sustentare solitus. **Masinissa rex**, teste **Cicerone**, iam nonagenarius sine pulmento uictitabat. **Mithridates** iam senex & ipse detecto capite ac pedibus in uenationibus sese exercebat, minimeq; accubere, sed stans uelci solebat. **Viriatus Lusitanus**, qui Romanis toties restitit, ubi bellum cœperat, neq; accumbere neq; in lecto dormire nisi eo confecto consueuit. **Annibal**, teste **Liuius**, neq; somni habuit discriminata aut certa tempora, sed quæ tantum à negocijs superessent. **Augustus**, ut est author **Trāquillus**, facilis ac breuissimi cibi fuit, sæpeq; ad medias epulas uescētibus iam cōuictoribus ueniebat, eisq; relictis sæpe primus è mensa surgebat. **Lacedæmonij** ex **Lycurghi** legibus nullam abstinentiã potiozem habuere disciplinam. Apud quos, ut author est **Athenæus**, mos fuit: ut **Ephori** corpora iuuenum nuda dies aliquot inspicerent, si quid in his inutilitã pinguedinis & inhabilis ad certamina gymnasia que esset, uictus abstinentiã & exercitatione castigari iubebant. Idem scripsit **Dionysium Heracleotam** tyrannum uastam obesi corporis crassitudinẽ, partim abstinentiã, partim crudis adpositis noctu lateribus dum quiesceret humorem paulatim exhaurientibus emendare solitum. **Diodorus Siculus** est author Aegyptiam iuuentutem ex lege **Amasis** regis breui cibo adsuetam, nec prius uelci quàm **CLXXX**. stad. percurrisset. **Platonem** frugalibus etiam cœnis uti consueuisse author est **Cicero** in **Tuscul.** **Timotheus**, inquit, cum apud eum cœnaret, cœnæ tuæ **Plato** non solum in præsentia, sed etiam postero die iucundæ sunt. Idem & **Plutarchus** repetit in tractatu de præceptis bonæ ualitudinis. **Christianorum** autẽ exempla superuacuum recensere. **Hieron.** ipse sit spectaculo quamam uitæ duritiẽ annos prope **XC**. tolerauit. **Hilarion** **XXV**. primum aridis ficibus ac modico postremo pane, decrepitos uidit incolumis annos. Nec defuere nostro seculo quos in hac uirtute prioribus obijcere possumus. **Nicolaus** quidã inter **Helueticos** in recessu nemoris degere paucis ante annis dicebatur, sine ullo penitus cibo, conspicua sanctitatis

*Triplex gule
excessus.*

*Leges sum/
ptuariæ.*

*Exempla fru/
galitatis.*

Porus rex

Masinissa rex

Mithridates

Viriatus

Lusitanus

Augustus

Lacedæmonij

Dionysius

Plato

Hieronimus

Hilarion

Nicolaus

Helueticus

etatis fama. Perusia quoque Columba uirgo sanctissima ante hos annos decessit, quae costituta uirginum coenobio, praeter aliquid fructuum aut pomorum idque raro, nihil uisa est edere, quam etiam miraculi gratia Alexander Pontifex dum in eam ciuitatem ueniret: adire, ac salutare uoluit. Sed haec diuinam quis tribuat operi aut muneri. Illud sane non minus admirandum, quod ex ipso naturae puenit robore, aduenam quendam anno Iobilei a Nicolao V. celebrato Romam uenisse, iussuque Pontificis custodiae traditum quod fama esset eum nunquam edere: post octauum tantum diem cibum petiisse: edentem haud sane multum, aliquot uiri nobiles simul & matronae, inter quas mater nostra fuit, quae mihi hoc retulit, spectare. Ad ieiunium & stomachi inanitatem panis recentis a forno olfactum magnopere facere coeptum. Quo usus Demetrius Cydonius uir Graecus doctrina atque abstinentia singulari, multorum dierum famem tolerare uisus fuerat.

Columba
uirgo.

DE RISU ET FLETU

RISUS ac fletus indices etiam modestiae, ac duo humani adfectus extrinseca signa, contraria quandoque aguntur natura sapientiae, ut in rebus moestis rideamus, in laetis interdum ploremus, ut ait Verg. Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem. Alexander (teste Plutarcho) initurus praelium cum Dareo periculosissimum, ubi de summa rerum agebatur, ut animi fiduciam ostenderet, inter familiares paulo ante iocabatur. Scripsit Livijs, cum Carthaginenses adueniente tempore quo Romanis penderent tributum, moesti omnes & lugetes erant, solus Annibal risit, quod iam ab initio praeuiderat calamitatem, cum factio Barchina ei supplementa in Italiam mittere negasset. Inuentus item Romae in Theatro, teste Plinio, gladiator qui cum sub alijs uulneraret, ubi sensus titillatio est, ridendo moretur. Brutus Romae frequenti risu simulauit insaniam. Democritus quoque perpetuo risu pulmonem agitare solebat, quem Abderitae ut melancholicum curaturi Hippocrate accersuere. Qui ueniens non inquit, Democritus delirat, sed praeter alios longe sapit. Ridebat enim secum hominum ineptias. Greg. in Dialogo ait: uirum quendam alioqui sanctissimum, uitio tamen nimij risus teneri, nec uincere ullo pacto naturam potuisse: responsum tandem, diuinitus id ei permitti, ne reliquis eius ac claris actionibus extolleretur. M. Antonius triumuir licet in mole bellorum ciuiliu magnisque periculis uersaretur, etiam in ipsa fuga nunquam iocos aut solitos risus lususque intermisit. Eiusdem penes & Demetrius Poliorcetes naturae. His etiam proximis annis Alexander Pontifex. Dion in Moralibus ait, Risus continuus & magnus apud amicos & pueros impudenter reperitur. Ego uero multo magis hominem ornari lachrymis puto quam risu. Nam in his maxime morum ostenditur disciplina, in illo uero intemperantia. Praeterea flens nullum prouocat ad sui contumeliam, ridens auget. Ephren Syrus grauis author atque sanctus, de risu uituperatione scripsit: ubi ponit nequaquam eum ad hominem sapientem pertinere, bonaque animi euacuare, intemperantiam augere, temeritatem adrogantiamque alere. Dicitque dominum nunquam risisse: fleuisse autem quandoque. Sed neque apostolos, Salomon quoque adcedendum ad domum luctus potius quam laetitiae iubet: quod in ea finis cunctorum admonetur hominum, & uiuens cogitas quid futurus sis. Basilij in Hexameron. Locus siue risus mollem efficit animam, ac in diuinis praecipis negligentem, ut ne admissorum praeteritorum facile reminisci sinat. Praeterea bonis omnibus priuat. Augustinus. Puer a fletu incipit propheta futurae calamitatis, lachrymasque fundit nondum loquentis miseriae testes. Simile huic Plinius. Homo inquit, a fletu uitam auspiciatur. Inueniuntur qui a risu omnino temperant: ut L. Crassus pater Crassi diuitis semel in uita traditur risisse, ex quo Agelastus cognominatus. Cato senex nunquam. Philippi Caesaris filius in hoc etiam seuerissimus, patremque in Theatro quondam liberius ridentem dicitur rigido uultu respexisse. Fletum autem & eiulatum de mortuis, praesertim uiris, prohibitum esse lege XII. tab. Cicero testatur. At nostri magnopere collaudant. Lachrymae, inquit Chrysostomus caelum pullant, crimina delent, conscientiam lauant, homines denique deo proximos faciunt. Gregorius in L. Regnum caeleste deus nostris fletibus uult rapi, quod meritis non debetur. Ambrosius in Lucam. Si ipse flebis, minime fleberis. August. de Pa. Qui se per cordis impuritatem inquinauerunt, oportet lachrymis saltem mentis abluantur: nec est quod doleat fonte lachrymarum carere cum in rerum amissione & calamitatibus eiulet. Ambrosius item in epistola. Unica ad sanctitatem perfectamque sapientiam uia, lachrymarum gratia,

Alexander

Democritus

De uituperatione risus.

L. Crassus
Agelastus

De laudibus
fletus.